

Az erza-mordvin deverbális igeképzők

Az urálistikában a szóképzés nem tartozik a morfológia kellően feldolgozott területei közé: az uráli nyelvek nagy részének képzőrendszere még nincs teljes egészében feltárva. A mordvin szóképzésről sem készült eddig összefoglaló munka. A mordvin nyelvészeti szakirodalom a szóképzést csak igen vázlatosan, kizárólag a leggyakoribb és legproduktívabb képzőket felsorolva, a néhány legtriviálisabb, mindenütt szereplő nyelvi adattal illusztrálva és általában leíró szempontból tárgyalja (Bubrih 1947, 1953, Budenz 1877, 1884, 1886—1887, Erdődi 1968, Feoktistov 1975, Jevsev'jev 1963, Koljadenkov—Zavodova 1962, Materialy 1955, Očerki 1961—1968). A mordvin képzőkkel történeti szempontból mindössze néhány munka foglalkozik, azonban ezek sem minden képzőt vesznek számba, vagy szintén kevés adattal dolgoznak (Hallap 1958, Serebrennikov 1967). Az uráli szóképzést összefoglaló művekből (Györke 1934, Lehtisalo 1936, Osnovy 1974, 330—382) pedig éppen jellegükből adódóan a mordvin képzőrendszer nem olvasható ki: szerzőik az egyes uráli nyelveknek csak az ősi, uráli vagy finnugor alapnyelvi eredetű, egyelemű képzőit említik egy-egy példával. Ezeknek a képzőknek az alapnyelvitől esetleg eltérő és sokrétű funkcióit, jelentéseit szintén nem adják meg. Az említetteken kívül a mordvin szóképzés témaköréből néhány kisebb, részkérdésekkel foglalkozó cikk jelent meg főként a Szovjetunióban. Ezeknek nagy része egy-egy igen gyakori és produktív képző szemantikájával foglalkozik (l. irodalom).

Tudomásom szerint a mordvin nyelvészeti irodalomban szövegek feldolgozásával gyűjtött és nagy nyelvi anyagot feldolgozó képzővizsgálat eddig nem volt. Az igeképzés leírása például általában néhány (gyakran 6—7, legfeljebb 10—12) deverbális igeképző és még ennél is kevesebb denominális igeképző felsorolására szorítkozik. A szakirodalomban a képzők hangalakját is gyakran pontatlanul adják meg. Nem szokás feltüntetni ugyanis a képzőhöz tartozó véghangzót ott, ahol az valóban a képzőhöz tartozik, vagy abban az esetben is fel szokás tüntetni, ha a képzőt követő magánhangzó — a képző és a hozzá kapcsolódó toldalék között — kötőhangzóként szerepel, tehát ha a képzővel alkotott tő (a relatív tő) mássalhangzós. Ez a következetlenség végső soron a mordvin ige-tövek típusainak figyelembe nem vételéből fakad. Nem szokás a képzőket funkcióik szerint sem csoportosítani, vagy ha igen — lévén a mordvin szóképzéssel foglalkozó irodalom nagy része orosz nyelvű —, a mordvin igeképzőket az orosz nyelvre jellemző aspektuskategória (folyamatos és befejezett ige szemlélet) szerint sorolják be, illetve ennek alapján tárgyalják.

Dolgozatomban az erza-mordvin deverbális igeképzők egy teljesebb rendszerének felvázolására törekedtem. Ehhez az Ustno-poetičeskoje tvor-

čestvo mordovskogo naroda és a Mordwinische Volksdichtung köteteiből választott nagyszámú szövegek, Paasonen Mordwinische Chrestomathie-ájának, Erdődi Erza-mordvin szövegeinek és különböző tanulmányok, cikkek példaanyagának feldolgozásával gyűjtöttem igealakokat. Az igéket egyenként vizsgálva megállapítottam, hogy képzettek-e vagy képzetlenek, és azt, hogy a képzettek denominális vagy deverbális igeképzők szerepelnek-e. A deverbális igeképzős származékokat kiválasztva, a rajtuk lévő képzők szerint csoportosítottam az adatokat. A több ezer szóelőfordulásból az azonos alakok egyszeri felvételével kb. 1750 ige alkotta a vizsgált anyagot. Ebből az alapigék és a denominális igei származékok elkülönítése után kb. 600 deverbális igeképzős ige képezte a tüzetes vizsgálat anyagát.

Az anyagot a fonematikus lejegyzésmód alkalmazásával tettem homogénná és vizsgálhatóvá. A Paasonen által lejegyzett szövegek ugyanis (a Mordwinische Volksdichtung köteteiben és a Mordwinische Chrestomathie-ban) fonetikus lejegyzésűek, a szaranszki kiadásúak pedig a cirill írás miatt nem tükrözik maradéktalanul a mordvin fonémaviszonyokat. A magyar mordvin nyelvészeti irodalom szintén nem alkalmaz következetesen fonematikus jelölést. A következetesen fonematikus lejegyzésnek ugyanis figyelembe kell vennie, hogy a mordvin nyelvben a dentális mássalhangzók esetében fonematikus a lágyság, tehát a *t-ṭ*, *d-ḍ*, *n-ṇ*, *s-ṣ*, *z-ẓ*, *c-c̣*, *l-ḷ*, *r-ṛ* párokban a lágyság szerinti különbséget jelölni kell. A lágysági korreláció megléte a mordvinban ezekre a dentális párokra vonatkozik, jöllehet az *e* és *i* magánhangzók előtt minden mássalhangzó a kiejtésben meglágyul. Az *e* és *i* magánhangzók előtti, pozicionálisan bekövetkező lágyulás a dentális mássalhangzók esetében fonematikus, míg a többi mássalhangzó esetében fonetikus különbséget jelent. A dentális mássalhangzók után ugyanis állhat mind *e* és *i* (ha a dentális mássalhangzó palatalizált), mind *ɛ* és *ɨ* (ha a dentális mássalhangzó nem palatalizált); a nem dentális mássalhangzók után viszont csak az *e* és *i* szerepelhet, az *ɛ* és *ɨ* soha. (Az *ɛ* és *ɨ* veláris magánhangzók nem is külön fonémák a mordvinban, hanem az *e*, illetve az *i* allofónjai. Külön jelölni általában csak a mordvin hangjelölési tradíció következtében szoktuk.) Az *ɛ* és *ɨ* előtt tehát csak a dentális kemény, az *e* és *i* előtt pedig a dentális lágy és a nem dentális mássalhangzók állhatnak. E miatt az egymást kizáró pozicionális előfordulás miatt a palatalizáció csak a dentális mássalhangzók esetében jelent fonematikus különbséget. A palatalizált dentális mássalhangzók más magánhangzó és mássalhangzó előtt is fonémaértékkel fordulnak elő, a nem dentálisok viszont a többi magánhangzó előtt még kiejtésben sem lehetnek lágyak. A dentális mássalhangzók palatalizáltságának az *e* és *i* előtt való nem jelölése zavart idézne elő (pl. **porems*, töve **por-*, helyesen: *pořems*, töve *poř-*). A többi magánhangzó és a mássalhangzók előtt való jelölésük magától értetődő.

Az erza-mordvin deverbális igeképzőket a képzők funkciója szerinti csoportosításban egyenként tárgyalom. Megállapítom hangalaki variánsaikat, a képzőkapcsolódás morfológiai sajátosságait, a képzők funkcióit, produktivitását, moksa-mordvin megfelelőit. A képzőket történetileg is elemzem, utalok az egyes képzőelemek ősi, alapnyelvi megfelelőire. A mordvin deverbális igeképzők funkcióit a cselekvés, történés, létezés stb. lefolyásának módja, minősége, valamint a cselekvésnek a cselekvés végzőjéhez és tárgyához való viszonya, azaz az akciómínőség, illetve az igenem alapján határozom meg. A mordvin igeképzők ugyanis nem elsősorban aspektusképzők: a velük alkotott igéknek nem a perfektivitás vagy imperfektivitás a domináló sajátossága.

Az uráli nyelvek többségében is az akcióminőség és az igenem alapján történő felosztási mód az adekvát.

A mordvin nyelvben az akcióminőség szempontjából duratív-frekventatív, iteratív, kontinuatív, momentán és inchoatív, az igenem szempontjából pedig reflexív-passzív és faktitív-kauzatív deverbális ige képzők különböztethetők meg. A reflexív-passzív ige képzők egyben intranszítív, a faktitív-kauzatív ige képzők pedig tranzitív igéket képeznek. A mordvin modális jelentésű derivátumok képzésére nem szolgál külön képző: a *-v-* reflexív-passzív ige képző *verbum potentiale*-képző is.

A képzők hangalakját a hozzájuk tartozó végmagánhangzóval együtt adom meg abban az esetben, ha a képzővel alkotott relatív tő — a valódi tövet tekintve — magánhangzós, mert ekkor a magánhangzó a képzőhöz tartozik; illetve a képző után előforduló magánhangzó nélkül abban az esetben, ha a képzővel alkotott relatív tő — a valódi tövet tekintve — mássalhangzós, mert ekkor az igető és a toldalékok között bizonyos esetekben fellépő magánhangzó a kötőhangzó szerepét tölti be. (Az erza-mordvin igetövek típusairól, a tőtípusok elkülönítéséről stb. bővebben l. Mészáros 1982, 1984a, 1984b.)

Az egyes ige képzőkkel alkotott példákat helyszűke miatt válogatva közlöm. Az igealakok után megadom az indeterminált ragozás kijelentő mód első múlt idő egyes szám 3. személyű alakjának rövidítését. Ebben az *-s* múltidő-jel (és zérus személyrag) előtt a tő magánhangzója vagy mássalhangzója található aszerint, hogy az ige valódi töve magánhangzós vagy mássalhangzós. Ez, a múlt idejű, egyes szám 3. személyű alak ugyanis egyike a ragozási rendszer olyan alakjainak, amelyekben az ige valódi töve megmutatkozik, s amelyből ebből következően megállapítható, hogy az ige milyen tövű.

1. *-na-*, *-no-/-né-*

A *-no-/-né-* a leggyakoribb és legproduktívabb erza-mordvin duratív-frekventatív ige képző. Ritkán előfordul a véghangzóval, *-na-* alakban is. Ezekben az igékben a *-na-* elem képző voltáról a rokonyelvi megfelelők, illetve az azonos tőből, de másik képzővel képzett alakokkal való szembeállítás tanúskodnak:

- 1.1. *peznam*s, *-as* 'beleakad, beleragad' (vö. fi. *pysyä*, *pisyä*, cs. *pižam*, *pižam pžam*, rekonstruált alakjuk **pise*- SKES 674a)
- 1.2. *puznam*s, *-as* 'gyűjt, összegyűjt' (vö. ? m. *fér*, cs. *puraš* és *-m-* képzős *puromoms*, *-mš* 'gyülekezik, összegyűlik')

A *-na-*, *-no-/-né-* képző mindig az igék mássalhangzós tövéhez járul, akkor is, ha az ige valódi töve magánhangzós. Mindössze két kivétel fordult elő. Ezekben az alapige magánhangzóval bővült tövéhez kapcsolódott a *-né-* képző, jöllehet az alapige valódi töve mássalhangzós:

- 1.3. *šelgeñems*, *-es* 'köpköd' (*šelgems*, *-gš* 'köp')
- 1.4. *valgoñems*, *-es* 'leereszkedik, leszáll (több ízben)' (*valgoms*, *-gš* 'leereszkedik, leszáll')

A *-na-*, *-no-/-né-* képzővel alkotott relatív igető — valódi tövét tekintve — mindig magánhangzós:

- 1.5. *kadnoms*, *-os* 'hagy, hagyogat' (*kadoms*, *-dš* 'hagy, elhagy')

- 1.6. *kekšněms*, -eš 'rejtőzik, rejteget' (*kekšems*, -šš 'elrejtőzik, elrejt')
- 1.7. *laznoms*, -oš 'hasogat' (*lazoms*, -zš 'hasít')
- 1.8. *leđněms*, -eš 'lő, lövöldöz' (*leđems*, -dš 'lő, lelő')
- 1.9. *lišněms*, -eš 'kijöveget, ki-kijár' (*lišems*, -šš 'kijön, előjön')
- 1.10. *šimněms*, -eš 'iszik, iszogat' (*šimems*, -mš 'iszik')
- 1.11. *ujněms*, -eš 'úszik, úszkál' (*ujems*, -jš 'úszik')
- 1.12. *veľněms*, -eš 'vezet, vezetget' (*veľams*, -aš 'vezet, elvezet')

A -na-, -no-/-ně- képző tartós, huzamos, hosszantartó és ismétlődő cselekvést jelöl. Több esetben a megadott magyar jelentés nem tükrözi pontosan a mordvin jelentést. A mordvin duratív jelentésű igei derivátum az alapige jelentéséhez képest a 'sokáig, tartósan' jelentésmozzanattal egészül ki. Ahol tehát az alapige és a származékige megadott magyar jelentése azonos, ott a származékige duratív jelentésének megfelelően a 'sokáig, tartósan' jelentés odaértendő. A mordvin nyelvben a duratív-frekventatív képzős igék esetében az ismétlődő cselekvés nem párosul az elaprózottság, megszakítottság jelentésmozzanatával, azaz ezek az igék frekventatív, de ezzel együtt nem iteratív jelentésűek. A magyar -gat/-get képzős megfelelők viszont általában frekventatív-iteratív jelentésűek:

- 1.13. *čuvoms*, -vš 'ás': *čuvnoms*, -oš 'sokáig ás, ásogat'
- 1.14. *járšams*, -aš 'eszik': *járšněms*, -eš 'sokáig eszik, eszeget'
- 1.15. *tejemš*, -jš 'csinál, tesz': *tejněms*, -eš 'sokáig, tartósan csinál, csinálgat, gyakran tesz'
- 1.16. *ulems*, -lš 'van': *ulněms*, -eš 'sokáig, tartósan van'

A -no-/-ně- hangutánzó és hangulatfestő igéket is képez. A duratív-frekventatív -no-/-ně- gyakori onomatopoeitikus igeképző:

- 1.17. *čirněms*, -eš 'visít' (*čir* 'visítás zaja')
- 1.18. *čirněms*, -eš 'ragyog' (*čir* 'ragyogás')
- 1.19. *čolněms*, *šolněms*, -eš 'csobog, csörgedezik'
- 1.20. *karnoms*, -oš 'károg'
- 1.21. *lažnoms*, -oš 'zúg' (vö. -kad- képzős *lažakadoms*, -dš 'felzúg, felüvölt')
- 1.22. *pižněms*, -eš 'kiabál' (vö. -kad- képzős *pižakadoms*, *piškadoms*, -dš 'felkiált')

A -no-/-ně- képző már képzett ige-tövekhez is járulhat, ezek egy kivétellel képzőjükben *t/š*-t tartalmaztak utolsó elemként. Képzett ige-tövek után e képző palatális járja, a -ně- áll. Így a -ně- járulhat a denominális -ta-/-t'a-, -t-/-t'-képzős ige-tövekhez:

- 1.23. *kirkšněms*, -eš 'köröz, körözget' (*kirkštšems*, -tš 'köröz')
- 1.24. *onkšněms*, -eš 'mér, méreget' (*onkštšams*, -aš 'mér, megmér')

és a deverbális -ta-/-t'a-, -t-/-t'-képzős ige-tövekhez:

- 1.25. *čuromtněms*, -eš 'ritkít, ritkítgat' (*čuromtšoms*, -tš 'kiritkít', denominális -m- képzős *čuromomš*, -mš 'megritkul, ritkává válik')
- 1.26. *vastněms*, -eš 'találkozzgat' (*vastšoms*, -tš 'talál, rátalál, találkozik')

A -ně- a deverbális igeképzők közül kapcsolódhat még a -sta-/-st'a- képzőhöz:

- 1.27. *nerkšněms*, -eš 'szurkál, beleszurkál' (*nerkštšams*, -aš 'beleszúr', *neršgšems*, -gš 'beletapos')
- 1.28. *veňstněms*, -eš 'kinyújtogat, megnyújtogat' (*veňstšams*, -aš, *veňstšems*, -tš 'kinyújt, megnyújt')

a -kšt-/-kš'-képzőhöz:

- 1.29. *kevkšněms*, -eš 'kérdősködik, kérdezget' (*kevkštšems*, -tš 'kérdőz')

1.30. *kirakstñems*, -es 'csúszik, gurul, csúszkál' (*kirakstoms*, -tš 'lecsúszik, legurul')

Az igen gyakori *-vt/-vľ-* képző után — ez denominális és deverbális egyaránt lehet — szintén a *-ñe-* áll:

1.31. *čapavtñems*, -es 'svanyít, savanyítgat' (*čapavtoms*, -tš 'svanyít, meg-savanyít', itt a *-vt-* denominális igeképző)

1.32. *jomavtñems*, -es 'veszít, elveszteget' (*jomavtoms*, -tš 'elveszít, elpusztít', *jomams*, -as 'elveszik, elpusztul')

1.33. *ñevtñems*, -es 'mutat, mutogat' (*ñevtoms*, -tš 'mutat, megmutat', *ñejems*, -jš 'lát')

1.34. *ozavtñems*, -es 'ültet, ültetget' (*ozavtoms*, -tš 'ültet, leültet', *ozams*, -as 'leül')

A *-ñe-* nem *t/ľ* elemű képző után a vizsgált anyagban egy esetben fordult elő. Ebben a *-ñe-* előtt a *-če-* képző állt:

1.35. *koñčñems*, -es 'pislog, hunyorog' (*koñčems*, -es 'pislog, hunyorog', *koñams*, -as 'behuny, hunyorít')

A fenti esetekben a *-no/-ñe-* duratív-frekventatív képző a *t/ľ* elemű képzők és a *-če-* képző után járult. Az alábbi igékben viszont a képzők követik a *-na-*, *-no/-ñe-*-t. A *-na-*, *-no/-ñe-* képzős igékhez leggyakrabban a *-kšno/-kšñe-* képző járul; ez duratív-frekventatív jelentésű igéből frekventatív-iteratív jelentésűt képzett:

1.36. *lovnokšnoms*, -oš 'olvasgat' (*lovnoms* -oš 'olvas, olvasgat', *lovoms*, -vš 'olvas')

1.37. *poñnekšñems*, -es 'rágdos, rágcsál' (*poññems*, -es 'rág, rágdos, rágcsál', *poñems*, -rš 'rág')

1.38. *sajñnekšñems*, -es 'veszeget' (*sajññems*, -es 'vesz, fogdos', *sajjems*, -jš 'vesz, elvesz')

1.39. *vannokšnoms*, -oš 'nézeget, megnézeget' (*vannoms*, -oš 'néz, nézeget', *vanoms*, -nš/-oš 'néz, megnéz, őriz')

A *-žev-* inchoatív képző ritkán fordul elő duratív-frekventatív képzővel együtt:

1.40. *sornoževems*, -vš 'megremeg, remegni kezd' (*sornoms*, -oš 'remeg, reszket', vö. *-kad-* képzős *sorakadoms*, -dš 'megremeg, remegni kezd')

A *-v-* képző visszaható, szenvedő vagy modális jelentésűvé teszi a *-na-*, *-no/-ñe-* duratív-frekventatív képzős igéket:

1.41. *purnavoms*, -vš 'gyülekezik, összegyűlik' (1.2.)

1.42. *vadñevems*, -vš 'mázolódik' (*vadñems*, -es 'mázol, ken, mázogat, keneget', *vadems*, -dš 'bemázol, beken')

Az erza *-na-*, *-no/-ñe-* képzőnek a moksában leggyakrabban *-nd/-ñď-*, ritkábban *-ňə-* felel meg. Valószínűleg a moksa *-nd/-ñď-* képviseli az erza *-na-*, *-no/-ñe-* és a moksa *-ňə-* képző ősibb, közmordvin alakját. Az erza *-no/-ñe-* képző ősibb *-nd/-ñď-*-ből való eredetét támasztja alá a két, magánhangzóval bővült igető után álló *-ñe-* képzős erza ige is (1. fent). Az E *valgoñems* ~ M *valgəñdəms* és az E *šelgenems* ~ M *šelgəñďəms* megfelelések arra utalnak, hogy az erza magánhangzós tövet követő *-ñe-* képzős alakok úgy keletkeztek, hogy a magánhangzós tőhöz *-ñď-* járult (**valgəñďems*, **šelgəñďems*, majd a *ď* eltűnt).

Véleményem szerint e képző erza és moksa megfelelői egyaránt a finn-ugor, illetve uráli **nt* gyakorító képzőre vezethetők vissza. Az uráli *nt* hangkapcsolatból a közmordvinban *nd* lett, tehát a képző szabályosan alakult.

Később az erzában és részben a moksában a *d* kiesett. A *d* eltűnését az is magyarázza, hogy az említett két eset kivételével ez a képző az igék mássalhangzós tövéhez kapcsolódik.

A *-no-/-né-* képző *-nd-/-nd'*-ből való eredetét vallja Budenz, Serebrennikov és Nad'kin is (Budenz 1884, 179, Serebrennikov 1960, 244, Serebrennikov 1967, 228, Nad'kin 1968, 105–106). D. T. Nad'kin szerint azonban az *-nd-/-nd'*-képző *d/d'* eleme egy közmordvin **-t-/-d-* gyakorító képző nyomát őrzi. Ez az ősi **-t-/-d-* képző található meg szerinte a moksá *-šnd-* képzőben is.

A *-no-/-né-* ritka denominális igeképző is a mordvinban: pl. *-na-* képzős *polgarňams, -as'* 'kigúvad, kidülled' (*polgara* 'kigúvadt, kidülledt szemű').

2. *-še-*

A *-še-* gyakori és produktív duratív-frekventatív képző. A *-na-*, *-no-/-né-* hez hasonlóan mindig az igék mássalhangzós tövéhez járul, akkor is, ha az ige valódi töve magánhangzós. A *-še-* képzővel alkotott relatív igető valódi tövét tekintve pedig mindig magánhangzós:

- 2.1. *aršems, -es'* 'gondol, töpreng' (vö. fi. *arvata* (*arvaa-*), é. *arv*, lp. *arvo*, zrj. *ar-*, art-, vg. *aartal-*, *aartin*, o. *artap-*, m. *ár*, PFU **arva-* FUV 129, MSzFE 91, SKES 25a)
- 2.2. *eršems, -es'* 'él, éldegél' (*erams, -as'* 'él')
- 2.3. *kočšems, -es'* 'szed, szedeget' (*kočkams, -as'* 'szed, kiszed')
- 2.4. *nalkšems, -es'* 'játszik, játszogat' (*nalkoms, -ks'* 'játszik')
- 2.5. *nolšems, -es'* 'nyal, nyalogat' (*nolams, -as'* 'nyal')
- 2.6. *sovšems, -es'* (*sovams, -as'* 'bemegy, belép')
- 2.7. *šulmšems, -es'* 'kötöz, összekötöz' (*šulmams, -as'* 'köt, összeköt')
- 2.8. *veškšems, -es'* 'fütyörészik' (*veškems, -ks'* 'fütyül')

A *-še-* képzős igék tartós, huzamos, hosszantartó és/vagy ismétlődő jelentésűek. A derivátum az alapige jelentésétől gyakran annyiban tér el, hogy a *-še-* képző az alapszó jelentését a 'sokáig, tartósan' jelentésmozzanattal egészíti ki. Ezért a képzett igék megadott jelentéséhez ez a jelentésmozzanat odaértendő:

- 2.9. *lekams, -as'* 'lélegzik' : *lekšems, -es'* 'sokáig, tartósan lélegzik'
- 2.10. *morams, -as'* 'énekel' : *moršems, -es'* 'sokáig énekel, énekelget'
- 2.11. *ojmams, -as'* 'pihen' : *ojmšems, -es'* 'sokáig pihen, pihenget'
- 2.12. *paňems, -ns'* 'hajt, űz' : *paňšems, -es'* 'sokáig hajt, sokáig űz, üldöz'

A 2.13. *pičems, -es'* 'főz, főzöget' tartós-huzamos és gyakorító jelentésű igében a *-še-* képző variánsaként *-če-* jelentkezik. A *č* elemben azonban a *-de-* tranzitív képzős *piče-* igető (*pičems, -es'* 'főz') *d'*-jének és a *-še-* képző *š*-ének összeolvadásából keletkezett mássalhangzót sejtethetjük (**pičšems*). Bizonyítja ezt az is, hogy a *-še-* képző mindig az igék mássalhangzós tövéhez járul. Az *s* elemű képzőnek a *d'* képzős igetővel való ilyen összeolvadása egyébként általános jelenség a mordvinban. (Vö. az *-st'* képző összeolvadása a *d'*-re végződő igetővel *-čt'-vé*.)

A *-še-* képző, ellentétben a *-no-/-né-* képzővel, csak képzetlen igetőhöz járulhat, más képző után nem fordulhat elő. Más képzők viszont követhetik a *-še-*-t. A *-na-*, *-no-/-né-* hez hasonlóan a *-še-* képzős igékhez is leggyakrabban a *-kšno-/-kšne-* járul; ez az igét frekventatív-iteratív jelentésűvé teszi:

- 2.14. *čalkšekšnems*, -es 'rálépeget' (*čalkšems*, -es 'rálépeget, tapos', *čalgams*, -as 'tapos')
- 2.15. *jakšekšnems*, -es 'járogat, megyeget' (*jakšems*, -es 'járkál, járogat, mendegél', *jakams*, -as 'jár, halad, vándorol')
- 2.16. *ramšekšnems*, -es 'vásárolgat' (*ramšems*, -es 'vásárol, vásárolgat', *ramams*, -as 'vásárol')

A *-še-* ritkán előfordul a szenvedő jelentésű *-t-/-t-* és az inchoatív *-žev-* képzővel:

- 2.17. *kajšetems*, -tš 'dobódik' (*kajšems*, -es 'hajigál', *kajams*, -as 'hajít, dob')
- 2.18. *aršezevems*, -vs 'elgondolkodik, meggondolja magát' (2.1.)

A *-na-*, *-no-/-ne-* képzőhöz hasonlóan ez a képző is gyakrabban fordul elő a reflexív-passzív és módális *-v-* képzővel:

- 2.19. *lekševems*, -vs 'lélegezhet, lélegzethez jut' (2.9.)
- 2.20. *nalkševems*, -vs 'játszódik, lejátszódik' (2.4.)

Az erza *-še-* képző moksa megfelelője a *-šə-* és a *-čə-*. Ezek uráli **č* frekventatív képzőből erednek (Lehtisalo 1936, 218, Osnovy 1974, 362).

3. *-še-*

A *-še-* képzőt általában a *-še-* variánsának tartják (Budenz 1877, 65, Nad'kin 1968, 105). Igen ritkán fordul elő, és nem produktív képző. A *-še-* hez hasonlóan csak képzetlen igékhez, az igék mássalhangzós tövéhez járulhat, és a vele alkotott relatív igető magánhangzós:

- 3.1. *javšems*, -es 'szétoszt, eloszt, feloszt' (*javoms*, -vs 'oszt, szétoszt')
- 3.2. *tokšems*, -es 'érintget' (*tokams*, -as 'érint')

A *-še-* képző funkcióját tekintve általában duratív-frekventatív, de lehet momentán is.

A moksa-mordvinban a *-še-* képző nincs meg, a fenti igékben helyette *-šə-* áll.

4. *-če-*

A *-še-* képzőhöz hasonlóan a *-če-* is igen ritka és nem produktív képző. Csak *ń* után állhat, és a *-še-* és *-še-* képzőkhöz hasonlóan csak az igék mássalhangzós — vagyis mindig az *ń*-re végződő — tövéhez járulhat. A *-če-* képzővel alkotott igető az eddigiekkel megegyezően mindig magánhangzós:

- 4.1. *końčems*, -es 'pislog, hunyorog' (*końams*, -as 'behuny, hunyorít')
- 4.2. *lańčems*, -es 'leguggol (több ízben)' (*lańdams*, -as 'leguggol')
- 4.3. *mańčems*, -es 'becsapdos, elcsalogat, hívogat' (*mańams*, -as 'becsap elcsal, hív')
- 4.4. *meńčems*, -es 'hajlítgat, meghajlítgat' (*meńems*, -ńš 'hajlít, meghajlít')

A *-če-* csak képzetlen igékhez járulhat, utána viszont, bár igen ritkán, állhat képző:

- 4.5. *końčńems*, -es 'pislog, hunyorog' (4.1.)
- 4.6. *końčńams*, -as 'pislant, hunyorint' (4.1.)

Ezekben a továbbképzett alakokban a *-če-* után a *-ne-* duratív-frekventatív, valamint a *-ta-* momentán képző szerepel.

A *-če-* képzővel alkotott igék jelentése nem tisztán duratív-frekventatív, hanem általában rövid ideig tartó (momentán), de ezen belül esetleg tartósan,

huzamosan és/vagy ismétlődően végbemenő cselekvést fejez ki. Eredete az uráli *č képzőre vezethető vissza (Lehtisalo 1936, 235). A moksában a -če- képző nincs meg, az ezzel a képzővel alkotott erza igék moksá megfelelői -ša-, -ča- képzősök.

5. -le-

A -le- gyakori és produktív erza-mordvin duratív-frekventatív ige-képző. A -na-, -no-/-ne- és a -še-, -še-, -če- képzőkkel ellentétben gyakrabban járul képzett igetövekhez, mint képzetlenekhez. A -le- képző is mindig az igék mássalhangzós tövéhez járul, de a *d/d̄* képzőelem előtte kiesik, ezért ezekben az igékben a -le- előtt magánhangzó található. A -le- képzős igék is magánhangzós tövűek:

- 5.1. *arilems*, -es 'fut, utazik' (*ardoms*, -dš 'fut, utazik')
- 5.2. *kišlems*, -es 'táncol, táncolgat' (*kišoms*, -lš 'táncol')
- 5.3. *makslems*, -es 'adogat' (*maksoms*, -sš 'ad')
- 5.4. *pančlems*, -es 'nyit, nyitogat' (*panžoms*, *pandžoms*, -žš 'kinyit')

Az előbbieg szerint természetesen a megadott jelentéshez itt is hozzáértendő a tartósság és gyakoriság jelentésmozzanata.

A -le- képző a legtöbb esetben képzett igetövekhez járul. Ez a sajátosság élesen elkülöníti a -še-, -še-, -če- képzőktől, mivel ezek nem járulhatnak képzett igetövekhez. A -le- csak olyan képzett igetövekhez járulhat, amelyek *d*-re, *d̄*-re, ritkábban *t*-re és *t̄*-re végződnek. A *d/d̄* képzőelem a -le- előtt kiesik. Ha azonban a *d/d̄* nem képzőelem, *t/t̄*-vé válik (pl. az 5.1. példában). A -le- járulhat a denominális -*gad*-/*kad*- képzős igetövekhez:

- 5.5. *alkiŋgalems*, -es 'kisebbedik, alacsonyodik' (*alkiŋgadoms*, -dš 'megkisebbedik, alacsonnyá válik')
 - 5.6. *tabungalems*, -es 'összeverődik' (*tabungadoms*, -dš 'tolakodik, csődül')
- a deverbális -*gad*-/*kad*- képzős igetövekhez:
- 5.7. *čarakalems*, -es 'fordul' (*čarakadoms*, -dš 'forogni kezd', *čarams*, -as 'forog')
 - 5.8. *liborgalems*, -es 'susog, zizeg' (*liborgadoms*, -dš 'susogni kezd, zizegni kezd')
 - 5.9. *pižakalems*, -es 'kiabál, kiáltozik' (*pižakadoms*, *piškadoms*, -dš 'felkiált')
- és a denominális -*lgad*- képzős igetövekhez:
- 5.10. *ašolgalems*, -es 'fehérlik, fehéredik' (*ašolgadoms*, -dš 'elfehéredik, fehérre válik')
 - 5.11. *tužalgalems*, -es 'sárgul, sárgállik' (*tužalgadoms*, -dš 'megsárgul, sárgává válik')

A -le- kapcsolódik a denominális -*d*-/*d̄*- képzős igetövekhez:

- 5.12. *pejelems*, -es 'nevetgél' (*pejdem*, *pejedems*, -dš 'nevet')
 - 5.13. *sormalems*, -es 'teleír, írogat' (*sormadoms*, -dš 'ír')
- és a deverbális -*d*-/*d̄*- képzős igetövekhez:
- 5.14. *ergelems*, -es 'örül' (*ergedems*, -dš 'megörül')
 - 5.15. *jaholems*, -es 'legyez, csapdos' (*jahodems*, -dš 'legyint, csap')
 - 5.16. *tutmalems*, -es 'lökdös' (*tutmadems*, -dš 'lök, meglök')
 - 5.17. *ušolems*, -es 'kezd' (*ušodoms*, -dš 'kezd, elkezd')
 - 5.18. *vačkolems*, -es 'üt, csap, ütöget, csapkod' (*vačkodems*, -dš 'megüt, megver, összecsap', *vačkams*, -as 'összerak, hajít, csap')

A vizsgált anyagban a *t* elemű deverbális igeképzők közül a *-kst-* és a *-vt-* képzők után fordult elő a *-le-* képző. Ezek azonban a leggyakrabban a *-ne-* képzővel szerepelnek, hiszen a *-ne-* az a duratív-frekventatív képző, amely az utolsó elemként *t/ʃ*-t tartalmazó igetövekhez általában járul. A *-le-* képzőnek a *-kst--*vel és a *-vt--*vel való előfordulása tehát kivételesnek tekinthető:

- 5.19. *kirakstlems, -es* 'csúszik, gurul, csúszkál' (*kirakstoms, -ts* 'lecsúszik, legurul')
- 5.20. *jomavtlems, -es* 'veszít, elveszteget' (*jomavtoms, -ts* 'elveszít, elpusztít', *jomams, -as* 'elveszik, elpusztul')
- 5.21. *ozavtlems, -es* 'ültet, ültetget' (*ozavtoms, -ts* 'ültet, leültet', *ozams, -as* 'leül')

Mindhárom ige *-ne-* képzővel is előfordult.

Míg a *-le-* képző a *d/đ* és *t/ʃ* elemű képzős igetöveket követi, addig a *-kšno-/-kšne-* képző csak a *-le-* után állhat, miként a többi duratív-frekventatív képző esetében is:

- 5.22. *kišllekšnems, -es* 'táncolgat' (5.2.)

A moksában az erza *-le-* duratív-frekventatív igeképzőnek nincs megfelelője. Ezért, és mert a *-le-* képző használata fonetikai feltételekhez van kötve, D. T. Nad'kin szerint arra lehet következtetni, hogy a közmordvin alapnyelvből hiányzott ez a képző. Nad'kin szerint az erzában a *-le-* képző a *-ne-* helyén jött létre „különleges fonetikai-morfológiai feltételek között” (Nad'kin 1968, 105). Mint azonban a későbbiekből is kiderül, nemcsak a *-le-* képző használata van fonetikai feltételekhez kötve, hanem a többi duratív-frekventatív képzőé is. Továbbá az erza *-le-* megfelelői az uráli nyelvekben általában megvannak. Mindezek alapján tehát valószínűbbnek azt lehet tartani, hogy az erza *-le-* ősi eredetű, és az uráli **l* frekventatív képzőre megy vissza (Lehtisalo 1936, 172, Osnovy 1974, 367). A moksából való kiveszése analógiás úton történhetett.

A többi produktív duratív-frekventatív igeképzőhöz hasonlóan ez a képző is előfordul ritka denominális igeképzőként: pl. a *-la-* képzős *ekšelams, -as* 'fürdik' (*ekše* 'hideg') igében.

A fent említett fonetikai feltételek nagy vonalakban a következők: a *-no-/-ne-* képző nem állhat *k* és *n* után, állhat viszont a többi zárhang és nazális mássalhangzó, valamint az összes réshang és likvida után, azaz *k* és *n* kivételével minden olyan mássalhangzó után, amely a tőben előfordulhat. A *-no-/-ne-* képző két esetben a *g*-nek *o/e* kötőhangzóval való kapcsolata után állt.

A *-še-* képző nem állhat *ʃ* és szibilánsok után; a többi explozív, spiráns, valamint a nazális mássalhangzók és a likvidák után viszont igen. A tövükben *k*-t tartalmazó igék mind *-še-* képzővel képezték duratív-frekventatív alakjukat, csak egy esetben *-še-* képzővel. A *-še-* előtt a többi *g* is *k*-vá válik.

A *-še-* képző a vizsgált anyagban csak *k* és *v* után fordult elő. A *č*-kizárólag *n*-t követhet, de az *n* után a *-še-* is előfordult egy esetben.

A *-le-* *t/ʃ*, *d/đ* zárhangokat és ritkábban szibilánsokat (*s*, *ž*) követhet, előtte azonban ezek a fonémák sokszor megváltoznak: a *d/đ* kiesik vagy *t/ʃ*-vé

válik (attól függően, hogy képzett vagy képzetlen igetőhöz járul-e a *-le-* képző); a *ž č-vé* válik. A *d t-vé* válása a *-no-/-né-* és a *-še-* előtt is végbemegy abban az esetben, ha a *d-t* mássalhangzó előzi meg. Nazális mássalhangzókkal és likvidákkal a *-le-* nem állhat. A *t* az a fonéma, amely után a *-če-* képző kivételével mindegyik duratív-frekventatív képző előfordulhat.

A fentiekből következik, hogy néhány igében a *-no-/-né-*, a *-še-* és a *-le-* egyaránt előfordulhat, pl. *kuntñems, -es — kuntšems, kunšems, -es — kuntlems, -es* 'fog, tart' (*kundams, -as* 'megfog, megragad').

E három képző közül kettővel alkotják duratív-frekventatív alakjukat például a következő igék:

čavnoms, -os 'üt, ütöget, csapkod' — *čavšems, -es* 'tetvészkedik' (*čavoms, -vs* 'üt')

kantñems, -es — kantlems -es 'hord' (*kandoms, -ds* 'hoz, visz')

kortñems, -es — kortlems, -es 'beszél, beszélget' (*kortams, -as* 'beszél')

maksñems, -es — makslems, -es 'adogat' (*maksoms, -ss* 'ad')

noltñems, -es — noltlems, -es 'enged, ereszt' (*noldams, -as* 'elenged, elereszt')

Miután az eddig tárgyalt duratív-frekventatív képzők előfordulása nem eleve egymást kizáró pozíciókban lehetséges, hanem ezek a képzők több esetben ugyanabban a fonológiai helyzetben (ugyanolyan mássalhangzó után) is jelentkezhetnek, ezeket a képzőket nem lehet egymás variánsainak tartani. Sem a *-le-* nem lehet tehát variánsa a *-né-* képzőnek, sem a *-še-* és a *-če-* a *-še-*nek, hanem külön képzők. Egybevág ezzel az is, hogy a *-le-* és a *-če-* képzők is uráli eredetűek, és hogy alapnyelvi megfeleléseik eltérnek a *-né-*, illetve a *-še-* alapnyelvi megfeleléseitől.

6. *-ře-*

A *-ře-* nagyon ritka és improduktív duratív-frekventatív képző. Egyetlen olyan példa van rá, amely minden kétséget kizáróan ezt a képzőt tartalmazza:

6.1. *šintñems, -es* 'tördel, tördelget' (*šindñems, -ds* 'összetör')

A *-ře-* képzőt Simonyi a *-le-* „elváltozásának” tartja (Simonyi 1881, 238). Simonyin kívül Lehtisalo és az Osnovy finno-ugorskogo jazykoznanija szerzői említik ezt a képzőt, és az uráli **r* frekventatív képző folytatásának tartják (Lehtisalo 1936, 187, Osnovy 1974, 373). Mivel a *-le-* és a *-ře-* egyaránt előfordulhat ugyanabban a pozícióban (*ř* után), ezeket a képzőket sem lehet egymás variánsának tartani. A *-ře-* képző esetében is az a valószínű, hogy ősi eredetű.

7. *-kšno-/-kšne-*

Gyakori és igen produktív képző. Gyakoriságot, ismétlődést, de a cselekvés megszakításokkal, szünetekkel való ismétlődését fejezi ki, tehát iteratív, ritkábban frekventatív-iteratív képző. Általában az igék magánhangzós tövéhez kapcsolódik, néhány esetben pedig a mássalhangzós tőhöz, kapcsolódása azonban független attól, hogy milyen az ige valódi töve:

7.1. *avarkšñems, -es* 'siránkozik' (vö. *-d-* képzős *avardñems, -ds* 'sír')

7.2. *kekšekšñems, -es* 'rajtőzködik, rejteget' (*kekšems, -šš* 'elrejtőzik, elrejt')

7.3. *ladakšñoms, -os* 'elrendezget' (*ladams, -as* 'elrendez, rendbe tesz')

- 7.4. *molekšněms, -es* 'mendegél, megyeget' (*molems, -lš* 'megy')
 7.5. *ramakšněms, -os* 'vásárolgat' (*ramams, -as* 'vásárol')
 7.6. *sovakšněms, -os* 'bejárogat' (*sovams, -as* 'bemeget')
 7.7. *tejekšněms, -es* 'csinálgat' (*tejem, -js* 'csinál, tesz')

Az olyan *j*-tövű igék, amelyeknek *j* nélküli tövük is van (pl. *mijems, mujems, nujems, tujems*), nem kaphatnak más gyakorító képzőt, csak a *-kšno-/-kšně-*-t. Ezért az ilyen *-kšno-/-kšně-* képzős igék nemcsak iteratív, hanem duratív-frekventatív jelentés is kifejezhetnek. Ez más egy szótagos, magánhangzós tövű igére is érvényes (pl. *sams*).

- 7.8. *mikšněms, -es* 'eladogat' (*mijems, -js, miš* 'elad')
 7.9. *mukšněms, -os* 'talál, keresgél' (*mujems, -js, muš* 'talál')
 7.10. *nukšněms, -os* 'arat, aratgat' (*mujems, -js, nuš* 'arat')
 7.11. *tujekšněms, -es* 'eltávozik' (*tujems, -js, tuš* 'elmeget')
 7.12. *tukšněms, -os* 'eltávozik' (*tujems, -js, tuš* 'elmeget')
 7.13. *sakšněms, -os* 'érkeztet' (*sams, -as* 'érkezik, megérkezik')

A *-kšno-/-kšně-* képzős ige-töveket nem követheti másik képző, a *-kšno-/-kšně-* viszont nagyon gyakran kapcsolódik már képzett ige-tövekhez. Mint az előbbiekből látható, igen gyakran járul a *-na-*, *-no-/-ně-*, a *-še-* és a *-le-* duratív-frekventatív képzős igékhez:

- 7.14. *čavnokšněms, -os* 'ütöget, csapkod' (*čavnoms, -os* 'üt, ütöget, csapkod', *čavoms, -vs* 'üt, ver, csap')
 7.15. *kortněkšněms, -es* 'beszélget' (*kortněms, -es* 'beszél, beszélget', *kortams, -as* 'beszél')
 7.16. *purmakšněms, -os* 'gyűjtöget, összegyűjtöget' (*purmams, -as* 'gyűjt, összegyűjt')
 7.17. *moršekšněms, -es* 'énekelget' (*moršems, -es* 'énekel, énekelget', *morams, -as* 'énekel')
 7.18. *kištłekšněms, -es* 'táncolgat' (*kištłems, -es* 'táncol, táncolgat', *kištłems, -tš* 'táncol')

A *-kšno-/-kšně-* képző járulhat még a momentán és tranzitív képzőkhöz (*-d-/-đ-, -sta-*), az inchoatív *-žev-*, a reflexív-passzív *-v-* és a tranzitív-kauzatív *-vt-/-vt'* képzőkhöz:

- 7.19. *kepedekšněms, -es* 'emelget' (*kepedems, -dš* 'feleemel')
 7.20. *vasodekšněms, -es* 'találkozzat' (*vasodems, -dš* 'talál, rátalál, találkozik')
 7.21. *pekstakšněms, -os* 'bezárogtat, csukogtat' (*pekstams, -as* 'bezár, becsuk')
 7.22. *rankstakšněms, -os* 'felkiáltgat' (*rankstams, -as* 'felkiált, felordít', *rangoms, -gš* 'kiált, ordít')
 7.23. *kortazevkšněms, -es* 'beszélgetni kezd' (*kortazevems, -vs* 'beszélni kezd', *kortams, -as* 'beszél')
 7.24. *maravkšněms, -os* 'hallatszik, hallatszhat' (*maravoms, -vs* 'hallatszik', *marams, -as* 'hall')
 7.25. *nejavkšněms, -os* 'látszik, mutatkozzat' (*nejavoms, -vs* 'látszik, mutatkozik', *nejems, -js* 'lát')
 7.26. *ozavtokšněms, -os* 'ültetget, leültetget' (*ozavtoms, -tš* 'ültet, leültet', *ozams, -as* 'leül')

Míg a *-t-/-t', -d-/-đ-, -žev-, -v-* és *-vt-/-vt'* képzőkhöz más gyakorító képző is kapcsolódhat, az *-ija-/-ija-* denominális ige-képzős igék csak *-kšno-/-kšně-* képzővel állhatnak:

- 7.27. *rudazijakšněms, -os* 'besározódgat' (*rudazijams, -as* 'besározódik, bepiszkolódik')

A *-kšno-/-kšne-* több képző kapcsolatából is csak záró pozíciójú lehet:
 7.28. *ozavilekšněms, -es* 'ültetget' (*ozavllems, -es* 'ültet, ültetget', *ozavtoms, -ts* 'ültet, leültet', *ozams, -as* 'leül')

7.29. *varštazevkšněms, -es* 'odatekintget' (*varštazevems, -vs* 'odatekint', *varštams, -as* 'megnéz, rátekint', *varšams, -as* 'megizlel, kipróbál')

A *-kšno-/-kšne-* képző sajátos vonása az elemismétléssel való előfordulás. A reduplikáció e képzőn kívül csak a *-vt-/-vľ-* esetében fordul elő, de a *-vt-/-vľ-* ismétlődő előfordulásakor különbség van az egy, illetve a két *-vt-/-vľ-* vel képzett igék jelentése között. A *-kšno-/-kšne-* elemismétléssel történő előfordulása esetén viszont a reduplikációval általában nem módosul az ige iteratív vagy frekventatív-iteratív jelentése:

7.30. *avarkšněkšněms, -es* 'siránkozik' (7.1.)

7.31. *mukšnokšněms, -os* 'talál, keresgél' (7.9.)

A moksában az erza *-kšno-/-kšne-* helyén *-kšňa-* és *-šənd-* képző áll. Mindkettő szabályos megfelelése az erzának. Mint a *-na-, -no-/-ně-* képző tárgyalásokor utaltam rá, az erza *-no-/-ně-* duratív-frekventatív képzőnek a moksában *-ňa-* és *-nd-/-nd'* felel meg. Az *-nd-/-nd'* képviseli az ősbibb formát, hiszen ez a képző uráli **nt-*ből származik. Az erza *-kšno-/-kšne-* képzőben tehát a *-no-/-ně-* duratív-frekventatív képző, a moksa *-kšňa-* és *-šənd-* képzőkben pedig a *-no-/-ně-* moksa megfelelői, a *-ňa-*, illetve az *-nd-* található. Az erza *kš* hangkapcsolatnak igen gyakran *š* felel meg a moksában. Az ősbibb alakot ebben az esetben az erza képviseli: a *kš* közmordvin gyakorító képző lehetett. A tyemjasevoi moksa nyelvjárásban a *kš* önálló képző, és ugyanazokban az igékben fordul elő, mint az erza *-kšno-/-kšne-* és a moksa *-kšňa-* és *-šənd-* (Babuškina 1975, 471).

Az E *-kšno-/-kšne-* ~ M *-kšňa-*, *-šənd-* képző tehát eredetileg két frekventatív képzőből tevődött össze (E *kš* ~ M *kš, š* + E *-no-/-ně-* ~ M *-ňa-, -nd-*). Közmordvin rekonstruált alakja **kšnd-* lehetett. Ennek nehezen ejthető volta miatt vagy a *kš*, vagy az *nd* hangkapcsolatnak kellett egyszerűsödnie.

A *-kšno-/-kšne-* képző eredetére vonatkozóan igen eltérőek a vélemények. Budenz, Koljadenkov és Babuškina a *-kš-* és az *-n-* képző kapcsolatának tartja (Budenz 1877, 65—66, Koljadenkov—Zavodova 1962, 47, Babuškina 1975, 471). Serebrennikov az E *-kšno-/-kšne-* ~ M *-kšňa-* képzőket óvatosan kapcsolatba hozza a moksa *-šənd-* del (Serebrennikov 1967, 227). Nad'kin, Buzakov és Cygankin viszont a *-kšno-/-kšne-* képzőt *k + š + n* gyakorító képzők kapcsolatának tartja (Nad'kin 1968, 105, Buzakov 1975, 479, Cygankin 1975, 12). Ezzel a fentiekből következően semmiképpen sem lehet egyetérteni. A közmordvin **kš* képzővel részletesen foglalkozik V. P. Hallap (Hallap 1958, 202—205).

8. *-lda-/-lđa-, -ld-/-lď-*

Deverbális igeképzőként nagyon ritka és improduktív összetett képző. Valószínűleg a *-le-* duratív-frekventatív és a *-da-/-đa-, -d-/-ď-* momentán és tranzitív képző összekapcsolódásával keletkezett. Ennek megfelelően a vele képzett származékok vagy duratív-frekventatív, vagy momentán és tranzitív jelentésűek. A képző közmordvin eredetére utal a moksában való megléte és az, hogy az előfordult négy példában ősi eredetű igetövekhez kapcsolódik:

8.1. *kumboldoms, -dš* 'valamilyen színben játszik' (vö. fi. *kummuta* (*kumpua-*), PU **kumpa-* FUV 28, MSzFE 237, SKES 237a)

- 8.2. *muzuldams*, -*ás* 'mosolyog' (vö. fi. *muhata* (*muhaa-*), m. *mosolyog* MSzFE 451, SKES 348b). Az MSzFE tévesen *muzguldams* alakban veszi fel ezt az igét, ezért nem találja a finn és a magyar adattal egyeztethetőnek.
- 8.3. *néveldams*, -*ás*, *néveldems*, -*dés* 'kitép, kicsíp' (vö. fi. *nivoa*, *nivota*, vg. *nüw-*, zrzj. *niledni*, m. *nyü* (*nyüv-*), *nyö* (*nyöv-*), PU **nük3-*, **nük3-* FUV 103, MSzFE 494, SKES 388b, KESK 199)
- 8.4. *umboldoms*, -*dés* 'kivájódik, kivésődik' (vö. o. *ompi*, PFU **omp3-* FUV 121, Comp. Gr. 414)

Az első két példa duratív-frekventatív, az utolsó kettő momentán jelentésű.

Ezt a képzőt a szakirodalomban nem említik. Denominális igeképzőként is előfordul *-ld-* alakban, ez valamivel gyakoribb képző, mint a deverbális *-lda-/-lða-*, *-ld-/-ld-*: pl. *ašoldoms*, -*dés* 'fehérlík, fehéredik', *piželdems*, -*dés* 'zöldell', *raužoldoms*, -*dés* 'feketéllík' stb.

9. -*zda-*

Ezt a deverbális igeképzőt a szakirodalom szintén nem említi. A vizsgált anyagban mindössze egy esetben fordult elő, duratív-frekventatív jelentéssel. Deverbális igeképző volta nem kétséges. Eredete viszont bizonytalan, de a többi hasonló szerkezetű igeképzővel egybevetve feltehető, hogy ugyancsak egy duratív-frekventatív képző és a *-da-* momentán képző kapcsolata. Az igető, amelyhez kapcsolódik, szintén ősi eredetű:

- 9.1. *lukozdams*, -*ás* 'ring, leng' (*lükams*, *lukams*, -*ás* 'ring, leng', vö. fi. *liekkua*, zrzj. *lajkan*, vg. *lajk*, o. *läiäyta*, PFP (proto finn-permi) **l3jk3-* vagy **l3k3-* SKES 289b, KESK 157).

10. -*nda-*

A *-nda-* szintén igen ritka deverbális igeképző. Az előfordult három példában momentán értékű. Nincs köze a moksa *-nd-/-nd-* képzőhöz, mert ez az erzában *-na-*, *-no-/-ne-* alakú, és nem momentán, hanem duratív-frekventatív jelentésű igéket képez. A *-nda-* momentán képző is összetett, valószínűleg a duratív-frekventatív *-no-* és a momentán *-da-* képzőből alakult. Szintén ősi eredetű szavakban fordul elő:

- 10.1. *pelendams*, -*ás* 'megijed' (*pelems*, -*és* 'fél')
- 10.2. *purgondams*, -*ás* 'kifakad (rügy)' (*purgams*, -*ás* 'fröcsköl, fröccsen')
- 10.3. *šejendams*, -*ás* 'kifésül' (vö. PU **siņ3-* FUV 56, Comp. Gr. 408)

Ennek a képzőnek is van denominális párja, *-nd-/-nd-* alakban (pl. *čumondoms*, -*dés* 'vádol', *čumo* 'bűn', *lembendems-*, -*dés* 'felmelegszik', *lembé* 'meleg'). Az *-nd-/-nd-* denominális igeképző is igen ritka, a szakirodalom nem említi.

11. -*rda-*, -*rd-/-rd-*

Ez a képző is igen ritka és improduktív. A szakirodalomban nincs róla említés. A vizsgált anyagban négy olyan példa fordult elő, amelyben feltehetően ez a képző található. Általában duratív-frekventatív jelentésű igéket képez (kivéve a 4. példát):

- 11.1. *čidardoms*, -*dš* 'kibir, elvisel' (átvétel a mišer-tatárból, vö. mišer *čida-* (*cāda-*), kazányi *čida-* (*čāda-*), *čida-*, csuvas *čit-* (*čīt-*) Paasonen 1897, 47)
- 11.2. *šangordoms*, -*dš* 'szomorkodik, fáj, szúr' (vö. -*sta-* képzős *šankstams*, -*uš* 'átfagy, megdermed')
- 11.3. *šumordoms*, -*dš*, *šumorđems*, -*dš* 'bánkodik, búsul, szomorkodik' (vö. m. *šumorú*, *šomorkodni*, PFU *šom3-r3- MSzFE 593)
- 11.4. *šuvordams*, -*aš* 'összeszorít' (*šuvoms*, -*vš* 'kiélesít')

Az -*rd-* képző a moksában is megvan. A képző *r* eleme talán az uráli **r* frekventatív képző nyomát őrzi. Ehhez feltehetően a -*da-*, -*d-/-d̄-* momentán képző kapcsolódott.

El kell különíteni a -*rda-*, -*rd-/-rd̄-* képzős igéktől azokat a tövükben *rda-*, *rd-* elemet tartalmazó igéket, amelyek tövükben *ra-*-t tartalmazó igékkel állnak szemben. Ezekben ugyanis az *r* a szó tövéhez tartozik, és csak a -*da-*, -*d-/-d̄-*, valamint a -*'a-* (< *-ja-*) elem a képző. Ezek az igék tehát nem -*rda-*, -*rd-/-rd̄-* és -*'a-* duratív-frekventatív képzőket tartalmaznak, hanem -*da-*, -*d-/-d̄-* momentán és tranzitív, illetve -*ja-* kontinuatív képzőt. Az *r*-t követő palatalizációban *j* képzőelem lappang. Bizonyítja ezt jelentésük — nem duratív-frekventatív jelentésű az igepárok mindkét tagja, hanem momentán és kontinuatív jelentések állnak szemben egymással —, ezenkívül más képzővel alkotott alakjukkal való szembenállásuk:

1. *aksordams*, -*aš* '(krákogva) kiköp' — *aksorams*, -*aš* '(krákogva) köp, leköpdös' (vö. -*gad-* képzős *aksorgadoms*, -*dš* 'megharagszik')
2. *čovordams*, -*aš* 'összekever, meggyúr' — *čovorams*, -*aš* 'kever, gyúr' (vö. -*gad-* képzős *čovorgadoms*, -*dš* 'összekeveredik', fi. *hieroa*, *hiertää* SKES 72b)
3. *kučkordoms*, -*dš* 'megrug' — *kučkorams*, -*aš* 'rüg, rugdos'
4. *pokordams*, -*aš* 'megsért' — *pokorams*, -*aš* 'sért'
5. *sokardams*, *sokordams*, -*aš* 'összetúr' — *sokarams*, *sokorams*, -*aš* 'turkál' (vö. fi. *sokertaa* SKES 1061b)

Ugyancsak nem -*rd-* és -*re-* duratív-frekventatív képzős igék állnak szemben egymással a következő példában, hanem tranzitív és momentán -*d-* és kontinuatív -*je-* képzősek. A többeli *re-*-ben *r* végű igető és -*je-* kontinuatív képző kapcsolata rejlik:

6. *šavordoms*, -*dš* 'kidönt, ledönt' — *šavorems*, *šavorems*, -*eš* 'kidől, ledől, leesik'

A kontinuatív -*ja-*, -*je-*, -*j-* képzős igék sok esetben állnak szemben momentán és tranzitív -*d-/-d̄-* képzős igékkel.

12. -*ja-*, -*je-*, -*j-*

Ritka és kevésbé produktív kontinuatív képző. A -*ja-* képző általában *r*-re végződő mássalhangzós igetövekhez, a -*je-* és -*j-* pedig az igék magánhangzós tövéhez járul. A képző maga néhány esetben tővéghangzós (-*ja-*, -*je-*), néhány esetben pedig tővéghangzó nélküli (-*j-*) alakban fordul elő. A példák nagy részében a -*ja-*, -*je-*, -*j-* képzős koninuatív jelentésű igék -*d-/-d̄-* képzős momentán igékkel állnak szemben. A kontinuatív — momentán ellentét mellett az intranszítív — tranzitív ellentét is megjelenhet, mert a -*d-/-d̄-* képzős igék

momentán jelentésük mellett sokszor tanzitívák is (kivéve a hangutánzó igéket), de a kontinuatív igék nem mindig intranzitívák. Mivel tehát néhány esetben az igepár mindkét tagja tranzitív, itt a folyamatosság és pillanatnyiség ellentéte bizonyul releváns jegyek.

A *-ja-* képzős igék a vizsgált anyagban a következők voltak:

- 12.1. *aksořams, -as'* (krákogva) köp, leköpdös' (l. előbb 1.)
- 12.2. *čovořams, -as'* kever, gyúr' (l. előbb 2.)
- 12.3. *kučkořams, -as'* rúg, rugdos' (l. előbb 3.)
- 12.4. *pokořams, -as'* sért' (l. előbb 4.)
- 12.5. *sokařams, sokořams, -as'* turkál' (l. előbb 5.)

A *-je-* képzős igék közül a következők fordultak elő:

- 12.6. *čarajems, -es'* 'dörög' (vö. *-d-* képzős *čaradems, -dš'* 'eldördül, dörren', *čar* 'dörgés zaja'). Ezek hangutánzó igék.
- 12.7. *inzejems, -es'* 'kapar' (vö. *-d-* képzős *inzedems, -dš'* 'lekapar')
- 12.8. *kirvajems, -es'* 'lángol' (*kirvams, -as'* 'lángol')
- 12.9. *širgojems, -es'* 'mozog' (*širgams, -as'* 'megmozdul, felkel')
- 12.10. *šavorems, čavorems, -es'* 'kidől, ledől, leesik' (l. előbb 6.)
- 12.11. *vačkojems, -es'* 'üt, ver' (vö. *-d-* képzős *vačkodems, -dš'* 'megüt, megver, összecsap', *vačkams, -as'* 'összerak, hajít, csap, tesz')

A *-j-* képzős ige pedig a következő volt:

- 12.12. *pijems, -jš'* 'fő' (vö. *-de-* képzős *pidems, -es'* 'főz')

Ez a képző a moksá-mordvinban is megtalálható. Uráli *j frekventatív képzőből ered (Lehtisalo 1936, 79, Osnoy 1974, 363). Urali *j képzőből származik az *-ija/-ija-* denominális igeképző is. Ez igen gyakori igeképző az erzában és a moksában egyaránt.

13. *-ta/-ta-, -t/-t-, -da/-da-, -d/-d-*

Rendkívül gyakori és produktív képző. Kapcsolódhat névszóhoz, igéhez és hangutánzószóhoz. Ennek a képzőnek az esetében olykor nehéz elkülöníteni a deverbális igeképzést a denominálistól. Deverbális igeképzőként is sokrétű funkciója van.

Nagyon gyakran momentán képző, de a cselekvés egyszerisége, pillanatnyiséga mellett több esetben jelöl egyúttal tárgyra irányuló cselekvést. Mivel azonban ekkor az alapige is tranzitív, a képző elsődleges funkciója itt az, hogy momentán igéket képez. Nemcsak tranzitív, hanem intranzitív momentán cselekvést is jelölhet. A mozzanatos igék gyakran duratív-frekventatív vagy kontinuatív jelentésű igékkel állnak szemben. Ez a leggyakoribb momentán képző.

A *-ta/-ta-* képzős momentán igék a vizsgált anyagban például a következők voltak:

- 13.1. *lakštams, -as'* (*lakštems, -tš'*) 'megfarag' (*lakšems, -es'* 'farag')
- 13.2. *lepštams, -as'* 'összenyom, összeszorít' (*lepšams, -as'* 'nyom, nyomkod')
- 13.3. *murātams, -as'* 'megremeg, megrezzen' (*muršams, -as'* 'ring')
- 13.4. *varštams, -as'* 'megnéz, rátekint' (*varšams, -as'* 'megízlel, megkóstol, kipróbál, megtudakol')
- 13.5. *velatams, -as'* 'megfordul' (*velams, -as'* 'forog')

Csak egyetlen *-t/-t-* képzős momentán ige fordult elő, az is variánsként:

- 13.6. *lakštems, -tš'* 'megfarag' (13.1.)

A vizsgált anyagban például a következő *-da-/-ďa-* képzős momentán igék szerepeltek:

- 13.7. *aksordams, -as* '(krákogva) kiköp' (l. 11. rész után 1.)
 13.8. *amolďams, -as* 'megmerít' (*amolams, -as* 'merít')
 13.9. *čovordams, -as* 'összekever, meggyúr' (l. 11. rész után 2.)
 13.10. *eskelďams, -as* 'lép egyet' (*eskelams, -as* 'lép')

13.11. *pokordams, -as* 'megsért' (l. 11. rész után 4.)
 A momentán igék leggyakrabban *-d-/-ď-* képzővel fordulnak elő:

- 13.12. *ergedems, -ďs* 'megörül valaminek'
 13.13. *inzedems, -ďs* 'lekapar' (vö. *-je-* képzős *inzejems, -es* 'kapar')
 13.14. *jahodems, -ďs* 'legyint, csap' (vö. *-je-* képzős *jahojems, -es* 'csapkod')
 13.15. *kučkordoms, -ďs* 'megrug' (l. 11. rész után 3.)
 13.16. *povodems, -ďs* 'felakaszt, odaköt, megköt' (*povams, -as* 'megfojt, felakaszt')

- 13.17. *tandadoms, -ďs* 'megijed, megrémül'
 13.18. *vačkodems, -ďs* 'megüt, megver, összecsap' (vö. *-je-* képzős *vačkojems, -es* 'üt, ver', *vačkams, -as* 'összerak, hajít, csap, tesz')

A *-ta-/-ťa-, -t-/-ť-*, *-da-/-ďa-*, *-d-/-ď-* képző nagyon gyakran *tranzitív* képző is. Ekkor a képzőnek az a fő funkciója, hogy intranszitiv igéből tranzitívát képez. A tárgyra irányuló cselekvést jelölő ige egyben lehet mozzanatos is, de ekkor a tárgyatlan alapige is mozzanatos.

A *-ta-/-ťa-* a leggyakoribb tranzitív képző:

- 13.19. *čentams, -as* 'eléget' (*čengems, -gš* 'elég')
 13.20. *koštams, -as* 'szárit, kiszárit' (*koškems, -kš* 'szárad, kiszárad')
 13.21. *orštams, -as* 'felölt' (*oršams, -as* 'felöltözik')
 13.22. *puštams, -as* 'pörköl' (*pužoms, -žš* 'elhervad')
 13.23. *řestams, -as* 'süt, megsüt' (*řezems, -zš* 'sorvad, elsorvad')
 13.24. *venťams, -as* 'kinyújt, megnyújt' (vö. *-m-* képzős *venemems, -mš* 'kinyúlik')

A *-t-/-ť-* képzős igék — az inkább *lakštams* alakban előforduló *lakšťems* igen és a reflexív-passzív képzős igéken kívül — a vizsgált anyagban mind a tranzitív képzős csoportba tartoztak:

- 13.25. *čaťoms, -ťš* 'szül' (*čačoms, -čš* 'születik')
 13.26. *kastoms, -ťš* 'növeszt, termeszt' (*kasoms, -sš* 'nő')
 13.27. *kušťems, -ťš* 'feleml, felvisz' (*kužems, -žš* 'felemelkedik, felkúszik')
 13.28. *načťoms, -ťš* 'megnedvesít, benedvesít' (*načkoms, -kš* 'átázik, átmedvedesít')

A fentiekből kitűnik, hogy ennek a képzőnek a hangalaki variánsai közül a *-d-/-ď-*, *-da-/-ďa-* inkább momentán képzőként, a *-t-/-ť-* és a *-ta-/-ťa-* pedig inkább tranzitív képzőként fordul elő. A *-da-/-ďa-* tehát tranzitív képzőként viszonylag ritkán fordul elő:

- 13.29. *lezdams, -as* 'segít, hozzáad, gyarapít' (vö. fi. *lisätä (lisää-)* Paasonen 1953, 89)

A *-d-/-ď-* képzős tranzitív igék már gyakoribbak:

- 13.30. *eždems, -ďš* 'melegít, megmelegít' (*ežems, -žš* 'felmelegszik, megmelegszik')
 13.31. *kepedems, -ďš* 'feleml' (vö. *-ť-* képzős *kepeťems, -ťš* 'felemelkedik')
 13.32. *šavordoms, -ďš* 'kidönt, ledönt' (l. 11. rész után 6.)
 13.33. *šimďems, -ďš* 'itat' (*šimems, -mš* 'iszik'). Itt a derivátum műveltető jelentésű.

13.34. *ušodoms*, -*dš* 'kezd, elkezd'

Egyetlen -*dē*- tranzitív képzős ige fordult elő:

13.35. *pidems*, -*es* 'főz' (vö. -*j*- képzős *pijems*, -*js* 'fő')

A *d* itt feltehetően képzőelem, mint a magyar *főz* megfelelőjében a *z*.

A -*d*-/*d*- képző nemcsak momentán és tranzitív képzőként szerepel, hanem ritkábban *duratív-frekventatív* képzőként is. Mint *duratív-frekventatív* képző egyáltalán nem produktív; uráli eredetű **t* frekventatív képző közmordvin maradványa (Lehtisalo 1936, 303). A -*d*-/*d*- képző gyakorító képzőként való előfordulását a szakirodalomban igen kevesen említik, s példaként általában a *naksadoms*, -*dš* 'rothad, elrothad, korhad, elkorhad, megposhad' jelentésű igét hozzák fel (Lehtisalo 1936, 304, Serebrennikov 1967, 231). Ez az ige azonban véleményem szerint a transzlatívuszi (valamilyenné válást kifejező) denominális igeképzéshez tartozik. Alapszava a *nak-sado* 'rothadt' jelentésű melléknévesült melléknévi igenév (a -*do* igenévképző). De ha ez az ige deverbális igeképzős lenne is, -*d*- képzője nem gyakorító, hanem inkább momentán funkciójú.

Az általam gyűjtött anyagban négy valóban *duratív-frekventatív* -*d*-/*d*- képzővel alkotott ige található:

13.36. *avardems*, -*dš* 'sír' (vö. -*gad*- képzős *avargadoms*, -*dš* 'sírva fakad')13.37. *kehardoms*, -*dš* 'örül' (vö. -*gad*- képzős *kehargadoms*, -*dš* 'megörül, örülni kezd')13.38. *sředems*, -*dš* 'betegeskedik, gyengélkedik' (vö. fi. *särkeä*, vtj. *serinj*, *serni*, zrj. *seredni*, cs. *šaryem*, *šeryem*, PFP *šr3-, *šar3- SKES 1171a, KESK 272)13.39. *tonadoms*, -*dš* 'tanul, megtanul, megszokik, alkalmazkodik' (vö. fi. *tottua*, zrj. *tunavni*, cs. *tunemam*, m. *tanul*, *tanit*, PU *tuna- FUV 63, MSzFE 611, KESK 286)

Ennek a gyakorító képzőnek őrzik nyomát D. T. Nad'kin szerint a -*na*-*no*-/*ne*- képző tárgyalásakor említett moksa -*nd*- és -*šand*- képzők. Minthogy azonban az erza -*na*-, -*no*-/*ne*- és a moksa -*nd*-/*nd*- és -*nä*- képzők uráli **nt* gyakorító képzőből erednek, egyszerűbb azt feltételezni, hogy a moksa -*nd*-/*nd*- ennek közvetlen folytatása, és nem azt, hogy előbb *n/n*-nyé egyszerűsödött, majd a *d/d* *duratív-frekventatív* képzővel kapcsolódott. Az erzát tekintve a folyamat még bonyolultabb lenne, mert az így kialakult **nd*-/*nd*- képző — mint két *duratív-frekventatív* képző kapcsolata — újra *n/n*-nyé egyszerűsödött volna. E bonyolult levezetés ellen szól az is, hogy az uráli **nt* hangkapcsolat a közmordvinban *nd* alakban megmaradt.

A -*d*-/*d*- képző onomatopoeitikus igéket is képez. Jelentésük nemcsak mozzanatos, hanem gyakorító is lehet. Alapszavuk sokszor *r*-re végződik:

13.40. *čaradems*, -*dš* 'eldördül, dörren' (*čar* 'dörgés zaja')13.41. *čikordoms*, -*dš* 'csikorog' (*čikor* 'csikorgás zaja')13.42. *čoledems*, -*dš* 'csicsereg, csipog'13.43. *kaldordoms*, -*dš* 'búg, turbékol' (*kaldor* 'búgás, turbékolás hangja')13.44. *libordoms*, -*dš* 'susog, zizeg' (vö. -*gad*- képzős *liborgadoms*, -*dš* 'susogni kezd, zizegni kezd')

Míg a -*d*-/*d*- momentán és tranzitív, valamint ritkán *duratív-frekventatív* képzőként is előfordul, a -*t*-/*t*- — amellet, hogy főleg tranzitív igéket képez — reflexív-passzív képző is. A visszaható és szenvedő értelmű cselekvés kifejezésére a három legfontosabb eszköz a mordvinban: a *pra* 'maga' visszaható névmás, a -*v*- és a -*t*-/*t*- képzők (Turgajeva 1975). A legelterjedtebb kife-

jezismód a *-v-* képzős derivátum használata. A *-t/-t-* képző ilyen funkcióban a *-v-*hez képest ritkább. Néhány esetben ugyanaz az alapszó mindkét reflexív-passzív képzővel előfordul a jelentés különbsége nélkül. Más esetekben viszont az alapigék csak a *-t/-t-* képzővel képezhetik visszaható-szenvedő alakjukat, és esetleg a jelentésük az alapszó jelentéséhez képest specializáltabb. A jelentés specializálódása a *-v-* képzős derivátum esetében általában nem figyelhető meg. Míg a *-t/-t-* képzős reflexív-passzív igék főleg 3. személyben és népköltészeti alkotásokban fordulnak elő, addig a *-v-* képzősek használata általános.

Az anyagban 18 *-t/-t-* képzős reflexív-passzív jelentésű ige fordult elő, ebből három igében már képzett ige-tőhöz járult a *-t/-t-* képző. Az indeterminált ragozás első múlt idő egyes szám 3. személyű alakjai az *-s* jel elé elemismétléssel még egy *t/t-* felvesznek:

- 13.45. *kajatoms, -tš* 'cseng, megcsendül, ott találja magát valahol' (*kajams, -as* 'hajít, dob, vet')
- 13.46. *kepetems, -tš* 'felemelkedik' (vö. *-d-* képzős *kepedems, -dš* 'felemel')
- 13.47. *kundatoms, -tš* 'megbénul, megmerevedik' (*kundams, -as* 'megfog, megragad')
- 13.48. *lastoms, -tš* 'széthasad' (*lazoms, -zš* 'hasít, széthasít')
- 13.49. *livtetems, -tš* 'valamit kiütés borít, beborítódik kiütéssel' (*livtšems, -tš* 'kivisz, kihúz')
- 14.50. *majatoms, -tš* 'kínlódik, gyötrődik' (vö. *-še-* képzős *majšems, -es* 'kínlódik, gyötrődik')
- 13.51. *satoms, -tš* 'elég, elegendő' (*sams, -as* 'érkezik, megérkezik')
- 13.52. *šeštšems, -tš* 'leszakad' (*šežems, -žš* 'leszakít, letép')
- 13.53. *targatoms, -tš* 'görcstől összehúzódik, görcsöl' (*targams, -as* 'kihúz, kiszed')

A következő igékben *-še-*, *-ja-* és *-ta-* képzős ige-tövekhez járult a reflexív-passzív *-t/-t-* képző:

- 13.54. *kajšetems, -tš* 'dobódik' (*kajšems, -es* 'hajigál', *kajams, -as* 'hajít, dob, vet')
- 13.55. *čovoratoms, -tš* 'összekeveredik, felfordul' (*čovorams, -as* 'kever, gyúr')
- 13.56. *čentatoms, -tš* 'elégetődik, kiszárad' (13.19.)

Néhány esetben a *-t/-t-* képzős reflexív-passzív igék és a momentán igék elkülönítése is nehéz. A 13.3. *nuřatoms* 'megremeg, megrezzen' jelentésű ige alapszavához viszonyítva (*nuřams* 'ring') nemcsak momentán jelentésűnek látszik, hanem visszahatónak is. A 13.5. *velatoms* 'megfordul' a 'forog' jelentésű *velams*-hoz képest szintén momentán és reflexív is. Ha ezeknek a szavaknak a szerkezetét tekintjük, különböznek a többi momentán (és tranzitív) *-ta/-ta-* és *-t/-t-* képzős ige szerkezetétől, mert ezek az igék mássalhangzós tövéhez járulnak. Ez a két ige a kivétel ez alól. A reflexív-passzív *-t/-t-* képző pedig, szintén két kivétellel, az igék magánhangzós tövéhez járult. Morfológiai szerkezete tehát inkább a reflexív-passzív igék közé sorolja a *nuřatoms* és a *velatoms* derivátumokat.

A *-ta/-ta-*, *-da/-da-* és *-t/-t-* momentán és tranzitív képzők általában mássalhangzós tőhöz kapcsolódnak. A *-d/-d-* képzős momentán igék a vizsgált anyagban általában magánhangzós tőhöz járultak, a tranzitív igék pedig többször magánhangzós, ritkábban mássalhangzós tőhöz. A magánhangzós tőhöz való kapcsolódás a reflexív-passzív *-t/-t-* esetében általános.

A képzőkapcsolódás morfológiai sajátosságaihoz tartoznak még a következők:

— az alapige többeli *g/k* mássalhangzója a *-ta-/ʔa-*, *-t-/ʔ-* momentán és tranzitív képzők előtt kiesik:

- pl. *čengems : čentams* (13.19.)
koškems : koštams (13.20.)
načkoms : načtoms (13.28.)

— az alapige többel *z, ž, ž* mássalhangzója a *-ta-/ʔa-*, *-t-/ʔ-* momentán és tranzitív képzők előtt zöngétlenedik:

- pl. *kuzems : kuštems* (13.28.)
pužoms : puštams (13.22.)
řezems : řestams (13.23.)

— az alapige többeli *a* magánhangzója *o*-vá változik a *-d-/ʔ-* momentán és tranzitív képzők előtt elsősorban azokban a *-d-/ʔ-* képzős igékben, amelyek *-je-*, *-j-* képzősekkel állnak szemben:

- pl. *povams : povodems* (13.16.)
vačkams : vačkodems (13.18.)

A *-da-/ʔa-*, *-d-/ʔ-* képzőt mint „kauzatív-tranzitív” képzőt és a *-t-/ʔ-* visszaható képzőt az Osnovy finno-ugorskogo jazykoznanija szerzői egyaránt finnugor **t*-ből, a *-ta-/ʔa-*, *-t-/ʔ-* „kauzatív-tranzitív” képzőt pedig finnugor **tt*-ből származtatják (Osnovy 1974, 375–377). Lehtisalo szerint viszont a mordvin *d* elemű képzők mind uráli **t*-ből, a *t* eleműek uráli **tt*-ből erednek, tehát a reflexív-passzív *-t-/ʔ-* sem **t*-ből, hanem **tt*-ből származik (Lehtisalo 1936, 294–304, 322–333). Ez az utóbbi a logikusabb és valószínűbb felfogás. A reflexív-passzív *-t-/ʔ-* képző **tt*-ből való eredetét bizonyítja az is, hogy egyes nyelvjárásokban, például az alsó-pjanai erza nyelvjárásban ez a képző hosszú *-tt-* alakban van meg. Az uráli **t* már az alapnyelvben differenciálódott „kauzatív”, momentán-inchoatív és frekventatív, a **tt* „kauzatív” és reflexív-passzív jelentésű képzőkre (Lehtisalo 1936), ilyen értelemben tehát funkcióik szerint ezeket külön képzőknek is lehet tekinteni. Azért tárgyaltam őket mégis együtt, mert sokszor ezek a funkciók összefüggnek és egymástól elválaszthatatlanok.

A *-ta-/ʔa-*, *-t-/ʔ-*, *-da-/ʔa-*, *-d-/ʔ-* meg is előzhet, és követhet is más képzőket. A vizsgált anyagban összesen öt olyan deverbális igeképzős ige fordult elő, amelyben a *-t-/ʔ-* képző másik képző után állt. Ha a *-t-* reflexív-passzív képzőként fordul elő, akkor követ más képzőket (13.54.—56. példa). A másik, két esetben deverbális *-če-* és *-žem-* képzős igealakokhoz járult momentán, illetve tranzitív funkciójú *-ta-/ʔa-*, *-t-/ʔ-* képző:

- 13.57. *koňčtams*, *-aš* 'pislant, hunyorint' (*koňčems*, *-eš* 'pislog, hunyorog', *koňams*, *-aš* 'behuny, hunyorít')
- 13.58. *nuvažemčems*, *-ʔš* 'elringat, álomba ringat' (*nuvažemems*, *-mš* 'elszunnyad', vö. M *nuvams* 'bóbiskol, szunyókál')

A denominális igeképzős igék közül az *-m-* képzősekhez járul gyakran az intranszitiv igéből tranzitívát képző *-t-/ʔ-*:

- 13.59. *čuromtoms*, *-tš* 'kiritkít' (*čuromoms*, *-mš* 'megritkul')
- 13.60. *valdomtoms*, *-tš* 'kivilágít, megvilágít' (*valdomoms*, *-mš* 'kivilágosodik, megvilágosodik')
- 13.61. *čiremčems*, *-ʔš* 'elferdít, meggörbít' (*čiremems*, *-mš* 'elferdül, elgörbül')

A *-t-/-t-*, *-d-/-d-* képzős igetöveket gyakran követik más képzők. A duratív-frekventatív képzők közül a *-t-/-t-* képzős igetövekhez a *-né-*, a *-d-/-d-* képzősekhez a *-le-* járul, a *-le-* előtt azonban a *-d-/-d-* kiesik:

- 13.62. *čuromtněms*, -es 'ritkít, ritkítgat' (13.59.)
 13.63. *vastněms*, -es 'találkozzat' (*vastoms*, -tš 'talál, rátalál, találkozik')
 13.64. *erģeľems*, -es 'örül' (13.12.)
 13.65. *jaholems*, -es 'legyezz, csapdos' (13.14.)
 13.66. *ušolems*, -es 'kezd' (13.34.)
 13.67. *vačkolems*, -es 'üt, csap, ütöget, csapkod' (13.18.)
 Allhat még utána a *-kšno-/-kšne-*, a *-žev-* és a *-v-* képző:
 13.68. *kepedekšněms*, -es 'emelget' (13.31.)
 13.69. *vasodekšněms*, -es 'találkozzat' (*vasodems*, -dš 'talál, rátalál, találkozik')
 13.70. *avarđeževems*, -vs 'elsírja magát' (13.36.)
 13.71. *varštaževems*, -vs 'odatekint, odapillant' (13.4.)
 13.72. *ušodovoms*, -vs 'kezdődik, megkezdődik' (13.34.)
 13.73. *vačkodjevems*, -vs 'megüti magát, nekiütődik' (13.18.)

14. *-sta-/-stá-*, *-st-/-st-*

Ennek a képzőnek a funkciója hasonló az előző képző főbb funkcióihoz: egyszeri cselekvést kifejező igéket képez (több esetben gyakori cselekvést kifejező alapszóból) és tárgyias igét tárgyatlanból; a műveltető jelentés azonban gyakrabban fordul elő, mint az előző képző esetében. A képző második eleme a *-ta-/-tá-*, *-t-/-t-* momentán és tranzitív képző. Az ezt megelőző *s* mássalhangzót Serebrennikov és Cygankin „parazita elemnek” tartják (Serebrennikov 1967, 229, Cygankin 1975, 7).

A *-sta-/-stá-* képzős momentán és tranzitív igék a vizsgált anyagban például a következők voltak:

- 14.1. *lekstams*, -as 'felsóhajt' (*lekams*, -as 'lélegzik')
 14.2. *nerkstams*, -as 'beleszúr, belebök' (*nergems*, -gš 'beletapos')
 14.3. *pekstams*, -as 'bezár, becsuk' (vö. tatár *biklä-* Paasonen 1897, 43)
 14.4. *rankstams*, -as 'felkiált, felordít' (*rangoms*, -gš 'kiált, kiabál, ordít')
 14.5. *šankstams*, -as 'megfagy, átfagy, megdermed' (vö. *-rd-* képzős *šangordoms*, -dš 'szomorkodik, fáj, szúr')
 14.6. *veňstams*, -as, *veňstems*, -tš 'kinyújt, megnyújt' (vö. *-m-* képzős *veňemems*, -mš 'kinyúlik', 13.24. *veňtams*)
 14.7. *veškstams*, -as 'fütyent' (*veškems*, -kš 'fütyül')

A 6. ige kivételével a *-sta-/-stá-* képző minden esetben *k* után állt; az alapigékük többeli mássalhangzója *g* vagy *k*, de a *g* zöngétlenedik a *-sta-/-stá-* képző előtt.

Az *-st-/-st-* szintén momentán és tranzitív, ritkábban műveltető igéket képez. Ha a *đ*-re végződő igetövhöz *s*-szel kezdődő képző járul, a *đ* és az *s* *ć*-vé olvad össze. Változás nélküli *-st-/-st-* képző a 14.6. *veňstems* ígén kívül mindössze két példában fordult elő:

- 14.8. *kirvasťems*, -tš 'meggyújt' (*kirvams*, -as 'lángol')
 14.9. *vanstoms*, -tš 'megvéd, megőriz, megles' (*vanoms*, -nš/-os 'néz, megnéz, őriz')

A *đ* + *-st-* > *čt-* változást mutató igék a következők voltak:

- 14.10. *avarčťems*, -tš (< **avarđstems*) 'sírásra fakaszt, megrikat' (*avarđems*, -dš 'sír')

- 14.11. *čarkočtšems*, -tš (< *čarkodštšems) 'megértet' (*čarkodems*, -dš 'ért, megért')
- 14.12. *ergečtšems*, -tš (< *ergedštšems) 'megörvendeztet' (*ergedems*, -dš 'megörül')
- 14.13. *mačtšems*, -tš (< *mađštšems) 'lefektet' (*mađems*, -dš 'lefekszik')
- 14.14. *peječtšems*, -tš (< *pejedštšems) 'nevetet, megnevetet' (*pejđems*, *pejeđems*, -dš 'nevet')

Az -st- képző a 14. példában denominális, a 10–12. példákban deverbális -d- képzőhöz, a 13. példában pedig képzetlen igetőhöz járult.

A duratív-frekventatív és az iteratív képzők követik a -sta-/-s'ta-, -st-/-s't- képzőt:

- 14.15. *nerkštšems*, -es 'szurkál, beleszurkál' (14.2.)
- 14.16. *veňštšems*, -es 'kinyújtogat, megnyújtogat' (14.6.)
- 14.17. *pekštakšnoms*, -oš 'bezárogat, becsukogat' (14.3.)
- 14.18. *rankštakšnoms*, -oš 'felkiáltgat' (14.4.)

A -sta-/-s'ta-, -st-/-s't- ritka denominális igeképző is: pl. *anokštams*, -as 'készít, elkészít' (*anok* 'kész').

15. -ksta-, -kst-/-kšt-

Ritka és nem produktív momentán képző. Kapcsolatban állhat az előbb tárgyalt -sta-/-s'ta-, -st-/-s't- képzővel, esetleg annak ősiabb formáját képviseli. A közmordvin *ks* hangkapcsolat a -kšno-/-kšne--ben lévő *kš*-hez hasonlóan képzőelem lehetett, s mint a *kš* š-sé, a *ks* s-szé egyszerűsödhetett. Ezért a „parazita elemnek” tartott *s* egy közmordvin **ks* képző nyomát őrizheti.

A vizsgált anyagban a következő igékben fordult elő -ksta-, -kst-/-kšt- képző:

- 15.1. *čarkštams*, -as 'megfordul' (*čarams*, -as 'forog')
- 15.2. *kevkštšems*, -tš 'kérdez' (vö. fi. *kysyä*)
- 15.3. *kirakštšoms*, -tš 'lecsúszik, legurul'
- 15.4. *kozakštšoms*, -tš 'köhint' (*kozoms*, -zš 'köhög')
- 15.5. *kuvkštšams*, -as 'felsóhajt, felnyög' (vö. -še- képzős *kuvšems*, -es 'sóhajt, sóhajtozik')

A vizsgált anyagban gyakorító képzős továbbképzett alakok fordultak elő:

- 15.6. *kevkštšnems*, -es 'kérdezősködik, kérdezget' (15.2.)
- 15.7. *kirakštšnems*, -es 'csúszik, gurul, csúszkál' (15.3.)
- 15.8. *kirakštšlems*, -es 'csúszik, gurul, csúszkál' (15.3.)

Denominális igeképzőként is előfordul, szintén igen ritkán: pl. *urvakštšoms*, -tš 'megházasít, megházasodik' (*urva* 'meny'), *nikštšems*, -tš 'megházasít' (*ni* 'feleség'). Ez a képző a moksában is megvan.

16. -m-

Ritka és nem produktív deverbális igeképző. Denominális igeképzőként gyakrabban fordul elő. Az előbbi képzőhöz hasonlóan a cselekvés egyszeri, pillanatnyi voltát fejezi ki, de ezen belül gyakran a cselekvés kezdetét emeli ki. Momentán és inchoatív funkciója mellett reflexív funkciója is lehet (1. példa).

Az *-m-* képző mindig az igék magánhangzós tövéhez járul:

- 16.1. *puromoms, -mš* 'gyülekeznek, összegyűlik' (vö. *-na-* képzős *puřnams, -as* 'gyűjt, összegyűjt')
- 16.2. *rožomoms, -mš* 'nekiesik, hozzáfog, nekilát'
- 16.3. *šijemems, -mš* 'izzásba jön, tűzbe jön'
- 16.4. *suřamoms, -mš* 'elszundít, elszunyókál'
- 16.5. *vačomoms, -mš* 'megéhezik' (*vačoms, -čš* 'megéhezik, éhes lesz')
- 16.6. *veřemems, -mš* 'kinyúlik, megnyúlik, elnyúlik' (vö. *-řa-* képzős *veřřams, -as* 'kinyújt')

Az *-m-* képző tehát abban különbözik az eddig tárgyalt momentán képzőktől, hogy kezdő értelmű pillanatnyi cselekvést is jelölhet, és sohasem képez tranzitív igéket. Tranzitív igét belőlük általában a *-vt/-vř-* képez:

- 16.7. *veřememřems, -řš* 'kinyújt, megnyújt, elnyújt' (16.6.)

Az *-m-* képző a moksa-mordvinban is megvan. Uráli **m* deverbális igeképzőből származik (Lehtisalo 1936, 113, Osnovy 1974, 368).

17. *-gad-/-kad-*

Gyakori és produktív képző, különösen denominális igeképzőként. Gyakran képez hangutánzó igéket is. Deverbális igeképzőként elsősorban kezdő cselekvést kifejező igéket képez. A *-gad-/-kad-* és a *-žev-* a leggyakoribb inchoatív képzők, de ha a hangutánzó igéket is ideszámítjuk, a *-gad-/-kad-* a leggyakrabban előforduló inchoatív képző:

- 17.1. *aksorgadoms, -dš* 'megharagszik, ráveti magát valakire' (vö. *-da-* képzős *aksordams, -as* '(krákogva) kiköp')
- 17.2. *avarřadoms, -dš* 'sírva fakad' (vö. *-ř-* képzős *avarřemš, -dš* 'sír')
- 17.3. *čarřadoms, -dš* 'forogni kezd' (*čarřams, -as* 'forog')
- 17.4. *čatmořgadoms, -dš* 'elhallgat' (*čatmořemš, -řš* 'hallgat')
- 17.5. *čovorgadoms, -dš* 'összekeveredik' (vö. *-da-* képzős képzős *čovordams, -as* 'összekever, meggyúr')
- 17.6. *keřargadoms, -dš* 'megörül, örülni kezd' (vö. *-d-* képzős *keřardoms, -dš* 'örül')
- 17.7. *nuřakadoms, -dš* 'ringani kezd' (*nuřams, -as* 'ring, himbálódzik')
- 17.8. *sorřakadoms, -dš* 'megremeg, remegni kezd' (vö. *-no-* képzős *sornoms, -oš* 'remeg, reszket')
- 17.9. *řurřgadoms, -dš* 'összeverekedik, verekedni kezd' (*řurřemš, -řš* 'harcol, verekszik')

A *-no-/-ně-* és a *-d-/-ř-* mellett a harmadik leggyakoribb onomatopoeitikus igeképző az inchoatív *-gad-/-kad-* képző:

- 17.10. *čikorgadoms, -dš* 'csikorgogni kezd, megcsikordul' (*čikor* 'csikorgás zaja')
- 17.11. *kaldorgadoms, -dš* 'felbűg' (*kaldor* 'bűgás zaja')
- 17.12. *lažakadoms, -dš* 'felzúg, felüvölt' (vö. *-no-* képzős *lažnoms, -oš* 'zúg')
- 17.13. *řiborgadoms, -dš* 'susogni kezd, zizegni kezd' (vö. *-d-* képzős *řibordoms, -dš* 'susog, zizeg')
- 17.14. *pižakadoms, pišřadoms, -dš* 'felkiált' (vö. *-ně-* képzős *pižnemš, -es* 'kiabál')

A *-gad-/-kad-* képzős igékhez a gyakorító képzők közül — mint a többi *d/ř* elemű képzőhöz — a *-ře-* járul:

- 17.15. *čarakalems*, -es 'fordul' (17.3.)
 17.16. *liborgalems*, -es 'susog, zizeg' (17.13.)
 17.17. *pižakalems*, -es 'kiabál, kiáltozik' (17.14.)

A *-gad-/-kad-*-hoz leggyakrabban a *-vt-* műveltető képző járul. Mind a *-le-*, mind a *-vt-* előtt a *-gad-/-kad-* *d-*-je kiesik:

- 17.18. *aksorgavtoms*, -*tš* 'megharagít' (17.1.)
 17.19. *avařgavtoms*, -*tš* 'sírásra fakaszt, megrikat' (17.2.)
 17.20. *keřargavtoms*, -*tš* 'megörvendezett' (17.6.)
 17.21. *sorakavtoms*, -*tš* 'megremegtet' (17.8.)

A szakirodalomban ezt a képzőt általában csak mint denominális ige-képzőt említik. Ezzel függ össze az, hogy a *-gad-/-kad-* képzőt a *kadoms*, -*dš* 'hagy' jelentésű igéből eredeztetik. E nézet szerint a *-gad-/-kad-* képző a *jakšteře kadš* 'piros maradt' típusú szerkezetből alakult (*jakšteřgadoms*, -*dš* 'megpirosodik, kivörösödik') (Serebrennikov 1967, 220, Cygankin 1975, 12). Sokkal meggyőzőbb és elfogadhatóbb V. P. Hallap felfogása. Eszerint az *E -gad-/-kad-* ~ *M -gâd-/-kâd-* képző első eleme uráli **kk*, második eleme **t* képzőre megy vissza (Hallap 1958, 229—230).

18. -ž-

Ritka és improduktív inchoatív kpző. Uráli **s* momentán-inchoatív képzőből ered (Lehtisalo 1936, 202). Ez a képző található az összetett *-žev-* és *-žem-* képzőkben is. Az erzában mindig tövéghangzó nélküli, moksában olykor tövéghangzós (*-ža-*) alakban is szerepel. Az igeik magánhangzós tövéhez járul:

- 18.1. *kirvažems*, -*žš* 'meggyullad, égni kezd, lángra lobban, fellobban' (*kirvams*, -*aš* 'lángol')
 18.2. *lakažems*, -*žš* 'forni kezd' (*lakams*, -*aš* 'forr')
 18.3. *nuvažems*, -*žš* 'elszunnyad' (vö. *-še-* képzős *nuvšems*, -*eš* 'bóbiskol, szunyókál', *M nuvams* 'bóbiskol, szunyókál')
 18.4. *širgožems*, -*žš* 'felébred, felkel' (*širgams*, -*aš* 'megmozdul, felkel')
 18.5. *targožems*, -*žš* 'megdagad, feldagad' (*targams*, -*aš* 'kihúz, kiszed')

A *-ž-* képzős igeik tranzitív-kauszatív alakjukat általában a *-vt-* képzővel alkotják:

- 18.6. *širgoževtšems*, -*lš* 'felkelt' (18.4.)

19. -žev-

A *-gad-/-kad-* mellett a másik leggyakoribb inchoatív ige-képző. A *-ž-* inchoatív és a *-v-* reflexív-passzív képzőből tevődött össze. A moksában is megvan, *-žev-* alakban. A *-žev-* képzős igeik néha olyan jelentésármányt mutatnak, hogy a cselekvés váratlanul, akaratlanul kezdődik. A *-ž-*-hez hasonlóan a *-žev-* is az igeik magánhangzós tövéhez járul:

- 19.1. *kortaževšems*, -*vš* 'beszélni kezd, beszédbe elegyedik' (*kortams*, -*aš* 'beszél')
 19.2. *lakaževšems*, -*vš* 'forni kezd' (*lakams*, -*aš* 'forr')
 19.3. *lotkaževšems*, -*vš* 'váratlanul megáll' (*lotkams*, -*aš* 'megáll, megszűnik, abbahagy')

- 19.4. *meřezevems*, -vs' 'elszólja magát' (*meřems*, -řs' 'mond')
- 19.5. *nuvaževevems*, -vs' 'elszunnyad' (vö. -še- képzős *nuvšems*, -es' 'bóbiskol, szunyókál', M *nuvams* 'bóbiskol, szunyókál')
- 19.6. *paraževevems*, -vs' 'felbög, elbödül' (*params*, -as' 'bög, béget')
- 19.7. *peleževevems*, -vs' 'megijed' (*pelems*, -lš' 'fél')
- 19.8. *rakaževevems*, -vs' 'felnevet' (*rakams*, -as' 'nevet')
- 19.9. *tokaževevems*, -vs' 'váratlanul hozzáér' (*tokams*, -as' 'érint')
- A -žev- denominális -d- képzős igető után áll a következő igében:
- 19.10. *pejđeževevems*, -vs' 'felnevet' (*pejđems*, *pejđeđems*, -dš' 'nevet')
- A -žev- ritkán állhat -no-/-ně- és -še- duratív-frekventatív képzőkkel. Ezeket a képzőket a -žev- követi:
- 19.11. *ařšeževevems*, -vs' 'elgondolkodik, meggondolja magát' (*ařšems*, -es' 'gondol, töpreng')
- 19.12. *sornoževevems*, -vs' 'megremeg, remegni kezd' (*sornoms*, -os' 'remeg, reszket')
- A duratív-frekventatív képzőkön kívül a -žev- mindig követi a -ta-/-ta-, -t-/-t-, -da-/-da-, -d-/-d- és a -vt-/-vt- képzőket is:
- 19.13. *avardževevems*, -vs' 'elsírja magát' (*avardšems*, -dš' 'sír')
- 19.14. *iređeževevems*, -vs' 'ivásra adja magát' (*iređems*, -dš' 'berüg')
- 19.15. *varštaževevems*, -vs' 'odatekint, odapillant' (*varštams*, -as' 'megnéz, rátekint', *varšams*, -as' 'megízlel, kipróbál')
- 19.16. *melavtoževevems*, -vs' 'izgulni kezd' (*melavtoms*, -tš' 'gondoskodik, törődik, nyugtalanodik', *melams*, -as' 'gondolkodik')
- A -žev- a -d-/-d- képzős hangutánzó igékhez is járulhat:
- 19.17. *kaldordoževevems*, -vs' 'búgni kezd' (*kaldordoms*, -dš' 'büg, turbékol')
- A -žev- képző az előbbi esetekben követte a többi deverbális igeképzőt. A -kšno-/-kšně- az egyetlen képző, amely a -žev- után áll:
- 19.17. *kortaževkšněms*, -es' 'beszélgetni kezd' (19.1.)
- 19.18. *varštaževkšněms*, -es' 'odatekintget, odapillantgat' (19.15.)

20. -žem-

Ritka és improduktív deverbális igeképző. A -žev-hez hasonlóan első eleme a -ž- inchoatív képző. Ehhez az -m- momentán és inchoatív képző kapcsolódott. Ennek megfelelően jelentése inchoatív vagy momentán. A -žem- képzős igéknek is lehet a cselekvés váratlanságát, akaratlanságát kifejező jelentésárnyalatuk.

A -ž- és a -žev- képzőkhöz hasonlóan a -žem- is magánhangzós igetövekhez járul:

- 20.1. *čatažemems*, -mš' 'meglendül, meginog' (*čatams*, -as' 'leng')
- 20.2. *lakažemems*, -mš' 'forrni kezd' (*lakams*, -as' 'forr')
- 20.3. *nuvažemems*, -mš' 'elszunnyad' (vö. -še- képzős *nuvšems*, -es' 'bóbiskol, szunyókál', M *nuvams* 'bóbiskol, szunyókál')
- 20.4. *potažemems*, -mš' '(önkéntelenül) hátralép, visszahőköl' (*potams*, -as' 'hátralép, hátrál, meghátrál')
- 20.5. *velažemems*, -mš' 'megfordul' (*velams*, -as' 'forog')
- A -žem- képzős igék a -t-/-t- képzővel tehetők tranzitívá:
- 20.6. *nuvažemlšems*, -tš' 'elringat, álomba ringat' (20.3.)

21. -v-

Az előbbieken tárgyalt momentán és inchoatív *-m-*, *-zem-*, momentán *-ksta-*, *-kst-/-kšt-*, inchoatív *-gad-/-kad-*, *-ž-*, *-žev-* képzőkkel alkotott igék nagyrészt intranszítívák is voltak, de ezeknek a képzőknek nem a tranzitívból intranszítív igék képzése volt a fő funkciójuk. Alapszavuk többnyire nem is tranzitív. A *-v-* képző mindig intranszítív igéket képez általában tranzitív alapszóból, azonban a *-v-* képzős származékoknak sem a tárgyatlanság a fő jellemzőjük. A *-v-* képző fő funkciója az, hogy visszaható és szenvedő igéket képez, s ezek természetükből adódóan csak intranszítívák lehetnek. Ez a reflexív-passzív képző szolgál a lehetőség kifejezésére (verbum potentiale) is a mordvin nyelvben. Ritkábban a perfektív képző szerepét is betöltheti. Mindig magánhangzós tőhöz kapcsolódik:

- 21.1. *jakavoms, -vs' végigjár, járhat' (jakams, -as' jár, megy, halad, vándorol')*
 21.2. *kadovoms, -vs' marad' (kadoms, -dš' hagy')*
 21.3. *kajavoms, -vs' vetődik, dobódik' (kajams, -as' hajít, dob, vet')*
 21.4. *kirdevoms, -vs' tartja magát' (kirđems, -dš' tart, kibír, elvisel')*
 21.5. *maksovoms, -vs' megadja magát, átadja magát, adhat' (maksoms, -sš' ad')*
 21.6. *nejavoms, -vs' látszik, mutatkozik' (nejems, -js' lát')*
 21.7. *solgovoms, -vs' becsukódik, bezáródik' (solgoms, -gs' becsuk, bezár')*
 21.8. *tombavoms, -vs' megüti magát, megsérül' (tombams, -as' megüt, megsért')*
 21.9. *tejevems, -vs' válik, átváltozik, tetteti magát, keletkezik' (tejems, -js' csinál, tesz')*
 21.10. *udovoms, -vs' kialusza magát, jól alszik' (udoms, -os' alszik')*

A *-v-* reflexív-passzív és modális képző a *-d-* és *-ta-* denominális igeképzőket követi a következő példákban:

- 21.11. *pradovoms, -vs' befejeződik' (pradoms, -dš' befejez')*
 21.12. *vellavoms, -vs' betakarózik' (vellams, -as' betakar')*

A *-v-*-nek más deverbális igeképzőkkel való egymáshoz kapcsolódásának sorrendje a *-žev-* képzőével azonos. A *-kšno-/-kšne-* az egyetlen, amely a *-v-* után áll, a többi képzőt követi a *-v-*. A *-v-* képző igen gyakran kapcsolódik a *-na-*, *-no-/-ne-* és a *-še-* duratív-frekventatív képzős igeövekhez:

- 21.13. *purnavoms, -vs' gyülekezik, összegyűlik' (purnams, -as' gyűjt, összegyűjt')*
 21.14. *vađnevoms, -vs' mázolózik, bemázolózik, kenődik, bekenődik' (vađnems, -es' mázol, ken, mázogat, kenetet', vadems, -dš' bemázol, beken')*
 21.15. *lekševoms, -vs' lélegezhet, lélegzethez jut' (lekšems, -es' lélegzik', lekams, -as' lélegzik')*
 21.16. *nalkševoms, -vs' játszózik, lejátszózik' (nalkšems, -es' játszik, játszogat', nalkoms, -ks' játszik')*

A *-d-/-đ-* képzős momentán és tranzitív igékből és a *-vt-/-vł-* képzős tranzitív igékből a *-v-* reflexív-passzív és modális igéket képez:

- 21.17. *kepedevoms, -vs' felemelkedik' (kepedems, -dš' felemel')*
 21.18. *ušodovoms, -vs' kezdődik, megkezdődik' (ušodoms, -dš' kezd, elkezd')*
 21.19. *vačkodevoms, -vs' megüti magát, nekiütődik' (vačkodems, -dš' megüt, megver, összecsap', vačkams, -as' összerak, hajít, csap')*
 21.20. *sovavtovoms, -vs' bevihet' (sovavtoms, -tš' bevisz, behoz', sovams, -as' bemegy, belép')*

21.21. *sravtovoms*, -vs 'szétszóródik, elszóródik' (*sravtoms*, -ts 'szétszór, elszór', *sradoms*, -ds 'szétszóródik, elszóródik')

A *-kšno-/-kšne-* minden képzőt, így a *-v--t* is követi:

21.22. *mařavkšnoms*, -os 'hallatszik, hallatszhat' (*mařavoms*, -vs 'hallatszik', *mařams*, -as 'hall')

21.23. *nejavkšnoms*, -os 'látszik, mutatkozzat' (21.6.)

A *-v-* reflexív-passzív és verbum potentiale-képző uráli **w* reflexív-passzív képzőből származik (Lehtisalo 1936, 43, Osnovy 1974, 378). A moksában is *-v-* alakban van meg. A *-v-* képző gyakorisága és produktivitása igen nagy.

22. -vt-/-vt'-

A *-vt-/-vt'-* rendkívül gyakori és produktív tranzitív-kauzatív igeképző. Intranszitiv jelentésű alapszóból általában tranzitívát, tranzitív jelentésűből műveltetőt képez. A *-v-* képzőhöz hasonlóan a *-vt-/-vt'-* is magánhangzós ige-tőhöz kapcsolódik:

22.1. *kandovtoms*, -ts 'hozat, vitet' (*kandoms*, -ds 'hoz, visz')

22.2. *karmavtoms*, -ts 'kényszerít, késztet, megparancsol' (*karmams*, -as 'kezd, nekifog, nekilát')

22.3. *kujavtoms*, -ts 'hizlal' (*kujams*, -as 'hízik')

22.4. *kulovtoms*, -ts 'megöl' (*kuloms*, -os 'meghal')

22.5. *molevtoms*, -ts 'meneszt, indít' (*molems*, -ls 'megy')

22.6. *nevltoms*, -ts 'mutat, megmutat' (*nejems*, -js 'lát, meglát')

22.7. *putovtoms*, -ts 'rakat, tetet' (*putoms*, -ts 'rak, tesz, helyez')

22.8. *solavtoms*, -ts 'olvaszt' (*solams*, -as 'olvad')

22.9. *udovtoms*, -ts 'elaltat' (*udoms*, -os 'alszik')

A vizsgált anyagban két esetben az is előfordult, hogy a *-vt-/-vt'-* képzős ige-
nének nem tranzitív vagy kauzatív-faktitív jelentése volt:

22.10. *kiřnavtoms*, -ts 'ugrik, felugrik, leugrik' (*kiřnams*, -as 'ugrik')

22.11. *meřavtoms*, -ts 'gondoskodik, törődik, nyugtalanodik' (*meřams*, -as 'gondolkodik')

Ezekből tárgyias vagy műveltető jelentésű ige-t a *-vt-/-vt'-* reduplikációjával lehet képezni.

Denominális *-d-* képzős ige-tövekből alakult *-vt-* képzős tranzitív és kauzatív jelentésű ige-k az anyagban például a következők voltak:

22.12. *polavtoms*, -ts 'kicserél, felcserél, felvált' (*poladoms*, -ds 'hozzáköt, hozzátold, összerak')

22.13. *šormavtoms*, -ts 'írat' (*šormadoms*, -ds 'ír')

A *-vt-/-vt'-* előtt a többeli *-d-/-d'-*, ha magánhangzó előzi meg, kiesik. Ebből a szempontból a *tandavtoms*, *tonavtoms* típusú ige-k is továbbképzetteknek tekinthetők:

22.14. *tandavtoms*, -ts 'megijeszt, megrémít' (vö. *-d-* képzős *tandadoms*, -ds 'megijed, megrémül')

22.15. *tonavtoms*, -ts 'tanít, megtanít' (vö. *-d-* képzős *tonadoms*, -ds 'tanul, megtanul')

A denominális *-ija-/-ija-* képzős ige-kből tranzitív ige-t szintén a *-vt-* képez:

22.16. *ojjavtoms*, -ts 'bevajaz, bezsíroz' (*ojjams*, -as 'bevajazódik, bezsírozódik')

22.17. *rudazijavtoms*, -*tš* 'besároz, bepiszkol' (*rudazijams*, -*as* 'besározódik, bepiszkolódik')

A *-kšno-/-kšne-* képzőn kívül a *-vt-/-vť-* esetében fordul még elő az elemismétlés. A *-vt-/-vť-* vagy akkor ismétlődik meg, ha a *-vt-/-vť-* képzős ige nem tárgyas, és belőle tárgyas vagy műveltető igét (22.18., 22.20.), vagy akkor, ha a *-vt-/-vť-* képzős tárgyas igéből műveltetőt képezünk (22.19., 22.21., 22.22.):

22.18. *kirňavtovtoms*, -*tš* 'ugrat' (22.10.)

22.19. *komavtovtoms*, -*tš* 'felfordított' (*komavtoms*, -*tš* 'meghajlít, felfordít', *komams*, -*as* 'meghajol')

22.20. *melavtovtoms*, -*tš* 'gondoskodásra készítet, nyugtalanít, aggaszt' (22.11.)

22.21. *ponžavtovtoms*, -*tš* 'rostáltat' (*ponžavtoms*, -*tš* 'rostál (gabonát)')

22.22. *velavtovtoms*, -*tš* 'forgattat' (*velavtoms*, -*tš* 'forgat', *velams*, -*as* 'forog')

A *vt-/-vť-* képző az *-m-* momentán, a *-gad-/-kad-* és a *-ž-* inchoatív képzőket mindig követi, de ezeknek a képzőknek a *-vt-/-vť--* vel való kapcsolódása (esetleg a *-gad-/-kad-* ot kivéve) nem gyakori:

22.23. *veňemvťems*, -*tš* 'kinyújt' (*veňemems*, -*ms* 'kinyúlik')

22.24. *avarğavtoms*, -*tš* 'sírásra fakaszt, megrikat' (*avarğadoms*, -*ds* 'sírásra fakad')

22.25. *keňargavtoms*, -*tš* 'megörvendeztet' (*keňargadoms*, -*ds* 'megörül')

22.26. *sorakavtoms*, -*tš* 'megremegtet' (*sorakadoms*, -*ds* 'megremeg')

22.27. *sįrğožvťems*, -*tš* 'felkelt' (*sįrğožems*, -*žs* 'felébred, felkel', *sįrğams*, -*as* 'megmozdul, felkel')

Gyakran járul a *-vt-/-vť-* képzős ige-tövekhez a *-ne-* képző. A *-vt-/-vť-* után áll a *-le-* duratív-frekventatív, a *-kšno-/-kšne-* iteratív, a *-žev-* inchoatív és a *-v-* reflexív-passzív és modális képző is:

22.28. *kirňavťnems*, -*es* 'ugrál' (22.10.)

22.29. *nevťnems*, -*es* 'mutat, mutogat' (22.6.)

22.30. *tandavťnems*, -*es* 'ijeszt, rémít, ijesztget' (22.14.)

22.31. *tonavťnems*, -*es* 'tanul, tanulmányoz' (22.15.)

22.32. *ozavťlems*, -*es* 'ültet, ültetget' (*ozavtoms*, -*tš* 'ültet, leültet', *ozams*, -*as* 'leül')

22.33. *ozavtokšnoms*, -*os* 'ültetget, leültetget' (*ozavtoms*, -*tš* 'ültet, leültet', *ozams*, -*as* 'leül')

22.34. *melavtoževems*, -*vs* 'izgulni kezd' (22.11.)

22.35. *sovavtovoms*, -*vs* 'bevihet' (*sovavtoms*, -*tš* 'bevisz, behoz', *sovams*, -*as* 'bemegegy, belép')

A *-vt-/-vť-* gyakori denominális ige-képző is. A moksában *-ft-/-fť-* alakban szintén megvan. Uráli **kt* összetett kauzatív képzőből származik (Osnovy 1974, 364).

[MÉSZÁROS EDIT

Irodalom

BABUŠKINA, R. V. (1975), Nekotoryje fonetičeskije nabljudenija v slovoobrazovanii mokša-mordovskogo jazyka. In: CTIFU Tallinn. 470–472.

BUBRIH, D. V. (1947), Erzja-mordovskij grammatika-minimum. Szaranszk.

BUBRIH, D. V. (1953), Istoričeskaja grammatika erzjanskogo jazyka. Szaranszk.

BUDENZ JÓZSEF (1877), Moksa- és erza-mordvin nyelvtan. NyK 13: 1–134.

BUDENZ JÓZSEF (1884), Az ugor nyelvek összehasonlító alakntana. I. rész: Az ugor nyelvek szóképzése. I. Ige-képzés. NyK 18: 160–319, 456–471.

- BUDENZ JÓZSEF (1886—1887), Az ugor nyelvek összehasonlító alaktana. I. rész: Az ugor nyelvek szóképzése. II. Névszóképzés. NyK 20: 251—305, 401—466.
- BUZAKOV, IVAN (1975), O semantike glagolov s suffiksom *-kšn-* v erzja-mordovskom jazyke. In: CTIFU. Tallinn. 478—480.
- Comp. Gr.: COLLINDER, BJÖRN, Comparative Grammar of the Uralic Languages. Stockholm 1960.
- CYGANKIN, D. V. (1975), Istoričeskaja izmenenija v morfemnoj strukture mordovskogo slova. Voprosy jazykoznanija 2: 3—23. Szaranszk.
- ERDŐDI JÓZSEF (1968), Erza-mordvin szövegek (magyarázatokkal, nyelvtani vázlattal és szótárral). Budapest.
- FEOKTISTOV, A. P. (1975), Mordovskije jazyki. Osnovy finno-ugorskogo jazykoznanija. Pribaltijsko-finskije, saamskij i mordovskije jazyki. Moszkva. 248—345.
- FUV: COLLINDER, BJÖRN, Fenno-Ugric Vocabulary. An Etymological Dictionary of the Uralic Languages. Stockholm 1955.
- GYÖRKE JÓZSEF (1934), Die Wortbildungslehre des Uralischen. Tartu.
- HALLAP, V. P. (1958), Materialy po istorii glagolobrazovatel'nyh suffiksov v mordovskih jazykah. EKKIU 2: 175—256. Tallinn.
- JEVSEV'JEV, M. E. (1963), Osnovy mordovskoj grammatiki. Izbrannyje trudy 4. Szaranszk.
- KESK: LYTJIN V. I.—GULJAJEV, J. S., Kratkij etimologičeskij slovar' komi jazyka. Moszkva.
- KOLJADENKOV, M. N. (1955), Glagol'noje slovoobrazovanije v mordovskih jazykah. Zapiski Mordovskogo naučno-issledovatel'skogo instituta 16: 91—107. Szaranszk.
- KOLJADENKOV, M. N.—ZAVODOVA, R. A. (1962), Grammatika mordovskih jazykov 1. Fonetika i morfologija. Szaranszk.
- LEHTISALO, TOIVO (1936), Über die primären ururalischen Ableitungssuffixe. MSFOu 72. Helsinki.
- Materialy 1955: Materialy naučnoj sessii po voprosam mordovskogo jazykoznanija 2. Normy mordovskih (mokša i erzja) literaturnyh jazykov. Szaranszk.
- MÉSZÁROS EDIT (1982), Az erza-mordin igetövek rendszere. Doktori értekezés. Szeged.
- MÉSZÁROS EDIT (1984a), Sistema glagol'nyh osnov erzja-mordovskogo jazyka. NyK 86: 392—397.
- MÉSZÁROS EDIT (1984b), Az erza-mordvin igetőtípusok. Népr. és Nyelvtud. 28: 59—70.
- MSzFE: LAKÓ GYÖRGY (főszerk.), A magyar szókészlet finnugor elemei. Etimológiai szótár 1—3. Budapest 1967, 1971, 1978.
- NAD'KIN, D. T. (1968), Morfologija nižnepjanskogo dialekta erzja-mordovskogo jazyka. Očerki mordovskih dialektov 5: 3—198. Szaranszk.
- Očerki 1961—1968: Očerki mordovskih dialaktov 1—5. Szaranszk.
- Osnovy 1974: Osnovy finno-ugorskogo jazykoznanija. Voprosy proishozhdenija i razvitija finno-ugrskih jazykov. Moszkva.
- PAASONEN, HEIKKI (1897), Die türkischen Lehnwörter im Mordwinischen. JSFOu 15/2.
- PAASONEN, HEIKKI (1938—1947), Mordwinische Volksdichtung. Herausgegeben und übersetzt von P. Ravila. 1—4. Helsinki.
- PAASONEN, HEIKKI (1953), Mordwinische Chrestomathie mit Glossar und Grammatikalischem Abriss. 2. Aufl. Helsinki.
- SEREBRENNIKOV, B. A. (1960), Kategorija vremeni i vida v finno-ugorskich jazykah permskoj i volžskoj grupp. Moszkva.
- SEREBRENNIKOV, B. A. (1967), Istoričeskaja morfologija mordovskih jazykov. Moszkva.
- SIMONYI ZSIGMOND (1881), A magyar gyakorító és mozzanatos igék képzése I. NyK 16: 237—269.
- SKES: TOIVONEN, Y. H.—ITKONEN, E.—JOKI, A. J., Suomen kielen etymologinen sanakirja 1—7. Helsinki 1955—1981.
- TURGAJEVA, A. E. (1975), K voprosu o sredstvah vyraženiya vozvratnosti v mordovskih jazykah. Voprosy finno-ugrovedenija 6: 214—220.
- Ustno 1963—1977: Ustno-poetičeskoje tvorčestvo mordovskogo naroda 1—7. Szaranszk.
- ZORIN, IGNATIJ (1977), Mordwinische Volksdichtung 5—6. Helsinki.

Суффиксы, образующие глаголы от глаголов эрзя-мордовского языка

Эдит Месарош

В данной работе автором делается попытка дать более полную систему суффиксов, образующих глаголы от глаголов на материалах эрзя-мордовского языка. Для этого автор использовал обширный материал, собранный из текстов, и имел в виду типы глагольных основ. Автор указывает на соответствия эрзянских суффиксов в мокша-мордовском языке и на исходную форму общефинно-угорского языка-основы тоже. Группы суффиксов сформировалась по функциям суффиксов, образующих глаголы.

Рассматриваемые эрзя-мордовские суффиксы были следующие:

1. *-na-, -no-/ -ñe-*
2. *-še-*
3. *-še-*
4. *-če-*
5. *-le-*
6. *-ře-*
7. *-kšno-/ -kšñe-*
8. *-lda-/ -lđa-, -ld-/ -lđ-*
9. *-zda-*
10. *-nda-*
11. *-rda-, -rd-/ -rđ-*
12. *-ja-, -je-, -j-*
13. *-ta-/ -tā-, -t-/ -t̄-, -da-/ -dā-, -d-/ -d̄-*
14. *-sta-/ -stā-, -st-/ -st̄-*
15. *-ksta-, -kst-/ -kšt-*
16. *-m-*
17. *-gad-/ -kad-*
18. *-ž-*
19. *-žev-*
20. *-žem-*
21. *-v-*
22. *-vt-/ -vt-*

